

JAROSLAV KUČA – ELEMÍR NEČEJ – VLADIMÍR TARASOVIČ (eds.)

Stredoeurópska spolupráca a jej bezpečnostná dimenzia

Medzinárodný seminár na tému
Stredoeurópska spolupráca a jej bezpečnostná dimenzia
Bratislava, 11. 11. 1999

STREDISKO OBRANNÝCH ŠTUDIÍ MINISTERSTVA OBRANY SR

FRIEDRICH EBERT STIFTUNG

Bratislava 1999

A 01 - 00562

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

OBSAH

Stredoeurópska spolupráca a jej bezpečnostná dimenzia

Medzinárodný seminár

Bratislava, 11. 11. 1999

spracovanie príspevkov, prepis zvukových záznamov, výber z diskusie a preklad anglických textov

Jaroslav Kuča, Stredisko obranných štúdií MO SR

Elemír Nečej, Stredisko obranných štúdií MO SR

Vladimír Tarasovič, Stredisko obranných štúdií MO SR

Vydali

Stredisko obranných štúdií MO SR

Friedrich Ebert Stiftung

Translation © Jaroslav Kuča, Elemír Nečej, Vladimír Tarasovič 1999

ISBN 80-967745-8-1

Úvodné vystúpenie	4
Bezpečnostná situácia v stredoeurópskom priestore v kontexte ďalšieho rozširovania NATO a EÚ	6
Christof Royen	
Diskusia k vystúpeniu Ch. Royena	10
Význam a úloha stredoeurópskych integračných zoskupení a vývoj spolupráce v rámci V-4 - z pohľadu Slovenska	14
Pavel Popjak	
Český pohľad na spoluprácu ve středoevropském prostoru a předpokládané formy její realizace pro zvýšení stability	18
Vladimír Leška	
Geopolitika stredoeurópskej spolupráce	29
Krzysztof Zielke	
Význam a úloha stredoeurópskych integračných zoskupení a vývoj spolupráce v rámci V-4 - pohľad Maďarska	33
László Póti	
Diskusia k vystúpeniam P. Popjaka, V. Lešky, K. Zielkeho a L. Póti	35
Poznatky, skúsenosti a možnosti vojenskej spolupráce v stredoeurópskom regióne z pohľadu Rakúska	40
Karl Schmidseder	
Nová tvár multinacionalizmu – vojenská spolupráca v strednej Európe	46
László Szabó	
Pohled České republiky na vojenskou spolupráci v středoevropském regionu	52
Pavel Brandner	
Vojenská spolupráca stredoeurópskych krajín	56
Jozef Žufka	
Diskusia k vystúpeniam K. Schmidsedera, L. Szaba, P. Brandnera a J. Žufky	59
Zoznam prednášajúcich a diskutujúcich účastníkov seminára	63
Podávanie	64

OTVORENIE SEMINÁRA

Vážené dámy, vážení páni,

Dovolte mi, aby som Vás privítal v mene organizátorov seminára, ktorími sú Stredisko obranných štúdií Ministerstva obrany SR a Nadácia Friedericha Eber- ta na dnešnom seminári, ktorého téma každým dňom naberá na aktuálnosť.

Toto stretnutie zapadá do cyklu seminárov o bezpečnostnej politike, ktoré Stredisko v spolupráci s inými mimovládnymi organizáciami (najmä s nadáciou Friedericha Eberta) organizuje už viac než dva roky. Dnešné stretnutie je zo strany Strediska obranných štúdií posledné, pretože v súčasnej podobe bude existovať len do 31. 12. 1999. Pevne verím, že v určitej podobe ktorí iný z MO bude takéto užitočné, produktívne podujatia organizovať aj v budúcnosti.

Počas našich stretnutí, a malo by tomu byť aj dnes, sme si definovali určité zásady, akéjsi akademickej slobody, teda že každý prezentuje svoj vlastný názor a nie oficiálne názory, predstavuje sám seba a nie inštitúciu, v ktorej pracuje a že organizátori vydajú zo seminára oficiálny zborník pre potreby širšej verejnosti.

Stredoeurópsky región nie je jednoznačne definovaný. Záleží od konkrétneho prístupu. Nedá sa povedať, že sú to len krajinu V-4, ale ani nielen krajinu Stredoeurópskej iniciatívy. Na tomto stretnutí, ako môžete vidieť v programe, sa budeme môcť podeliť o názory iba s niektorými z našich susedov na možnú spoluprácu v stredoeurópskom regióne a s pohľadom z Nemecka na bezpečnostnú situáciu v stredoeurópskom priestore. Krajinu strednej Európy majú bohatú spoločnú história v ktorej hrali nielen svoju vlastnú významnú úlohu, ale často aj úlohu do ktorej ich postavil niekto iný. Dnes tiež krajiny stojia pred vlastným rozhodnutím o vlastnom osude a ten je v našej spoločnej budúnosti.

Najprv sme museli prejsť silnou deštrukciou, rozpadom, aby sme potom znova hľadali možné spojenia. Dnes vidime, že sme niekedy boli až príliš usilovní a horliví v ničení toho, čo nám pripomínaľo minulosť. Toto obdobie už máme za sebou. Pozrieme sa teda na dnešné možnosti spolupráce, v kontexte budúceho vývoja.

Dnešným prým hosťom je nás už tradičný spolupracovník pán CRISTOPH ROYEN z Výskumného inštitútu pre medzinárodnú politiku a bezpečnosť zo Spolkovej republiky NEMECKO.

BEZPEČNOSTNÁ SITUÁCIA V STREDOEURÓPSKOM PRIESTORE V KONTEXTE ĎALŠIEHO ROZŠIROVANIA NATO A EÚ

Na začiatku nášho seminára sa mi zdá vhodné ešte pred nasledujúcimi rečníkmi, ktorí sa budú venovať konkrétnym aspektom stredoeurópskej spolupráce v oblasti bezpečnosti, začať obecnými poznámkami. Pretože v mojej krajine-Nemecku sme slávili desiatky výročie pádu berlínskeho múru, rád by som zaraď túto skutočnosť do mojej úvodnej úvahy. Tento pád naznačil bližiaci sa koniec delenia Európy na systémy. Samozrejme nezabúdam na predchádzajúce kroky, ktoré viedli k tejto skutočnosti. Patrili k nim „okruhly stôl“, parlamentné voľby a formovanie novej vlády Tadeusza Mazowieckiego a vodcovstvo predstaviteľov protikomunistického hnutia za ľudského práva Solidarita v Poľsku. Ďalej to bola stratégia modernizátorov v Maďarskej socialistickej robotníckej strane okolo Gyulu Horna na odporúcanie sa od „socialistického spoločenstva“, ktorej výsledkom bolo otvorenie hraníc s Rakúskom v lete 1989 pre východných Nemcov, snažiacich sa opustiť NDR.

Návrat ku skutočnostiam z novembra 1999 v Berline nie je myšlený iba ako podanie deklarátívnej historickej poznámky, ale slúži skôr ako východisko, ktoré nás privedie k aktuálnej situácii. Vrcholní činiteľia tohto obdobia (nemecký kancelár Helmut Kohl, posledný prezident ZSSR Michail Gorbačov a bývalý prezident USA George Bush) hovorili nedávno v masmédiach o tomto období ako o uzavorennej kapitole v histórii. Ak ale otvoríme túto kapitolu, tak zistime, že hoci v oblasti bezpečnosti bola po roku 1989 otvorená veľmi rozdielna kapitola, naše konceptcie a akcie sa riadia poväčšinou podľa schém a postojov nadobudných práve v období do roku 1989. Z tohto dôvodu sa budem snažiť položiť určité úvahy a otázky, na ktoré nemusíme zodpovedať v priebehu dnešného seminára. Mohli by nám však poskytnúť súršiu dimenziu a základ pre subjekt dnešného stretnutia – trendy a perspektivy stredoeurópskej bezpečnosti. Na dnešnom seminári chcem venovať pozornosť týmto problémom.

Význam stredoeurópskej spolupráce

Po zániku komunistického systému v strednej Európe v roku 1989 a rozpade silovej, zhora nanutenej „internacionalistickej štruktúry“ zastrešenej Varšavskou zmluvou a Radou vzájomnej hospodárskej pomoci, sme sa veľmi skoro stali svedkami silnej tendencie strednej Európy pripojiť sa k existujúcim vyformovaným inštitúciám západnej Európy – k Európskej únii (vtedy Európske spolo-

čenstvo) a k NATO. Videli sme však zároveň veľmi slabú pripravenosť nových stredoeurópskych vlád smerovať k tomuto cieľu spoločne. Namiesto toho skôr zamerali svoju pozornosť na západ, pričom ignorovali bývalých partnerov a spojencov vlastnom regióne a dokonca je možné povedať, že sa k nim obrátili chrbtom. Aby som bol presný, tu v Bratislave v apríli 1990 a opäť začiatkom roka 1991 v maďarskom Visegráde šéfoviam troch stredoeurópskych vlád – Česko-slovenska, Maďarska a Poľska vytvorili takzvaný „Visegrádsky trojuholník“. Výsledky však zostali chudobné. Prejavil sa pokles záujmu účastníckych vlád o rozvíjanie ďalších iniciatív, predovšetkým zo strany pražskej vlády Václava Klausa a po rozdelení ČSFR vlády Vladimíra Mečiara, ako aj budapeštianskej vlády Józsefa Antala.

Druhou príčinou, ktorá zohrala úlohu v minulosti, ale bude zohrávať aj v budúcnosti, bol postoj západnej Európy. Na jednej strane Európske spoločenstvo vyjadrovalo verbalnú podporu subregionálnej spolupráce, ale na strane druhej prístupová praktická politika bola rozvíjaná na prísnem individuálnom prístupe. Preto sa vlády stredoeurópskych krajín obávali, že by ich subregionálne integračné úsilia mohlo byť použité ako dôvod odsunutia v procese rozširovania, čím by mohli byť zmarené ich šance pre vstup do EÚ, prípadne aj do NATO. V súčasnosti Maďarsko, Poľsko a Česká republika sú členmi NATO. Zároveň sú v prvej skupine kandidátov pre vstup do EÚ a myslím si, že Slovensko by ich mohlo skôr dobrechnúť. V tejto súvislosti si však znova kladiem otázku, či sú stredoeurópske krajiny (a zaradí by som sem aj Slovensko) viac pripravené a ochotné vidieť, že majú za seba spoločné skúsenosti a musia riešiť podobné problémy v súčasnosti aj v budúcnosti. Ak je odpoveď kladná, rád by som postavil druhú otázku, ktorou je, či existuje šanca revitalizať Visegrádsku skupinu a rozvinúť ju do subregionálneho faktora v európskej politickej, ekonomickej a bezpečnostnej štruktúre. V priebehu ostatných rokov sme videli niektoré iniciatívy v tomto smere, ale rád by som vedel, ako vážne ich môžeme brať do úvahy.

Staré, alebo nové deliace čiary v Európe?

Druhý súbor otázok je spojený s podstatou rozšírenia tak EÚ ako aj NATO, alebo správnejšie s procesom „otvorenia sa“ pre nových členov zo strednej Európy. Pokiaľ sa koncept „nárazníkovej zóny“ podporovaný niektorími skeptikmi zo západu ukázať byť prekonaný aktuálnym vývojom, tak v prípade NATO sa natiskajú tieto otázky:

1. Bude NATO pokračovať v politike otvorenosti a pôjde dopredu v ďalšom príjmani nových členov? Alebo budú členovia Aliancie uprednostňovať testovanie výsledkov prvého kola rozšírenia predtým, ako pristúpia k druhému kolu negociacii. Zároveň sa treba sprotať či budú odstranené určité vnútorné protirečenia, presnejšie ide o ubezpečenie, že rozšírenie nie je zamerané proti Rusku. Ide o diskutabilnú záležitosť rozšírenia predovšetkým o tri balt-

ské štátu a možnosť narušenia partnerstva NATO – Rusko. Ja osobne si myslím, že to nie je celkom jasné.

- 2 V súvislosti s EÚ záleží na tom, či budú vlády a spoločnosti západnej Európy pokračovať vo vyjadrovaní zdráhania sa rozšírovať Európsku Úniu. Nedávne rozšírenie oficiálneho oznamu kandidátov pre negociačiu zo 6 na 12, ktoré navrhuje Európska komisia, obsahuje v sebe riziko oslabenia dynamiky tohto procesu a mohlo by, napríklad bezpečeniam Bruselu o opaku, slúžiť v skutočnosti na odsunutie členstva dokonca aj pre najvyspelejších kandidátov.
- 3 Aj v prípade, ak by odpor bol prekonaný a prístup do NATO a EÚ by pokračoval, existuje otázka, či by sa nevytvorila nová deličia čiara v Európe posunutá niekoľko sto kilometrov na východ od predchádzajúcej. A teda či by zároveň s tým nezdedili noví stredoeurópski členovia EÚ a NATO bývalú úlohu Nemecka ako hranicného štátu. Bezpochyby väčšina zlyhaní systematickej transformácie v politických a sociálno-ekonomických reformach po Východnej Európe (Rusku, Ukrajine, Bielorusku, Moldavsku) zatiaľ ukazuje, že časť európskeho kontinentu zostáva oddelená. Schengenská politika zároveň vytvára dodatočné prekážky brániace stredoeurópskym krajinám v podpore svojich východných susedov

Zariačci minulosti

Skoro presne pred rokom sme na seminári v Častej- Papierničke hovorili o nových druhoch bezpečnostných rizík v Európe. Nebolo tomu tak iba v Častej – NATO pripravilo na túto tému štúdiu v Ríme v novembri 1991.

V súčasnosti nemáme viac imperialistické riše snažiacie sa rozšíriť svoje teritória, pretože v dôsledku súčasných ekonomických podmienok pôsobe vlastníctvo územia nezávislú silu a moc krajiny tak, ako tomu bolo v minulých storočiach. Pokiaľ by sme mali zaujať stanovisko k tradičným prirodým zdrojom ako nafta, je potrebné tiež uviessť, že potrebujeme aj iné kvality sociálno-politickej a technologického rozvoja, ktoré okrem vlastníctva územia a surovin prispievajú k silnejšej pozícii v medzinárodnej súfázi. V súčasnosti nemáme viac ideologickej tábory, alebo bloky zapojené do križovej výpravy oproti protistojacemu ideologickejmu systému. Namiesto toho však celičime nárastu počtu konfliktov či už na kontinente, alebo v okoli, ktoré sú zapríčinené:

- porušovaním ľudských práv
- potláčaním etnických a náboženských menšín
- teroristickými aktivitami
- rozrastaním kriminálnych štruktúr
- nerovnomerným sociálno-ekonomickým vývojom vedúcim k vlnám masovej migrácie
- narastaním neschopnosti národných aktérov, národných vlád dostať pod kontrolu procesy globalizácie

Globalizácia mení nás známy internacionálny svet na svet transnacionálny. V skutočnosti sme sa iba nedávno začali obávať dôsledkov globalizácie tiež na osobný život. Prítom naše bezpečnostné koncepcie, zásady a inštitúcie sú stále takými, ako boli rozvinuté v období 1945– 1989, kedy najvyšším cieľom bol boj za zlepšenie životu ľudí v období studenej vojny do vojny horúcej. Tomu napríklad zodpovedá univerzálná štruktúra OSN so špecifickou úlohou Bezpečnostnej rady o stálych piatich členoch. Rovnako tomu je aj u „Všeobecných principoch medzinárodného práva“, ktoré boli prijaté pod patronátom OSN v roku 1970. Naďali sme ich tiež „desiatimi prikázaniami“ spolužitia, koexistencie. Výraz koexistencie bol veľmi populárny, dnes však patrí minulosť a veľa o ňom nepočujeme. Spomenutých desať zásad sa sústredovalo na tri principy:

- Princip národnnej suverenity – štátnej zvrchovanosti
- Princip územnej celistvosti
- Princip nezasahovania do vnútorných záležitostí

Spomenutých desať prikázaní obsahuje tiež ďalšie zásady, ku ktorým patri princip „sebaúverenia“, avšak ten bol používaný iba vynimočne. Učrite výnimky pri jeho napĺňovaní boli v národooslobodzovacom boji bývalých kolónií „, tretieho sveta“, ale tento princip sa nepovažoval za uplatnitelný ani v kapitalistickom „prvom svete“, ani v socialistickom „druhom svete“. Proklamácia rešpektovania „ľudských práv“ bola prijatá oveľa skôr – už v roku 1948 vo „Všeobecnej deklarácii ľudských práv“. Ale odkedy úsilie o dodržiavanie ľudských práv mohlo pôsobiť proti zvrchovanosti principu výhradej suverenity štátov, deklarácia zostala iba papierom používaným na účely politickej propagandy v nedeľných príhovoroch politikov. Je pravda, že v Európe začali zdánlivé zmeny v priebehu roku 1970, kedy KBSE (od roku 1994 OBSE) sa snažila podporiť rešpektovanie ľudských práv. Helsinský akt z roku 1975 dal do rúk disidentov a predstaviteľov hnutia za ľudské práva silnú zbraň. Konferencia OBSE o ľudskej dimenzii v roku 1991 priniesla pre budúcnosť dôležitý krok, keď deklarovala, že záväzné porušenie ľudských práv je legitimnou medzinárodnou záležitosťou a nemôže byť iba záležitosťou vnútornou. Zároveň však zvýrazňovala aj úlohu zvrchovanosti, čo ovplynilo, že tento krok bol opäť iba papierovou deklaráciou. Pripomeňme si iba, ako dho trvalo, kým medzinárodné spoločenstvo intervenovalo v regiónoch bývalej Juhoslávie – v Bosne a Kosove. Rovnako o obrovskom porušovaní ľudských práv v ruskej „antiteroristickej akcii“ proti Čečensku nám ruskí predstaviteľia hovoria ako o vnútornej záležitosti, kým od ostatných štátov OBSE nepočujeme nič viac než opakovanie výrazu „vážna záležitosť“, pod ktorou sa skrýva genocída.

Máme adekvátne prostriedky proti novým bezpečnostným rizikám?

Naše „staré myšlenie“ na úrovni internacionálnych zásad a internacionálnych inštitúcií má jasné dôsledky v úrovni praktického konania. Dopsiať ešte všetci máme vojenské a bezpečnostné sily orientované a trénované na tradičné typy

násilného konfliktu, alebo pre prevenčnú úlohu – zabrániť vypuknutiu potenciálnej jadrovej vojny Východ- Západ. Ale všetci sme iba na začiatku procesu, v ktorom musíme rozvinúť prostriedky na boj s novým druhmi rizík. Aktuálne zložitosti a obťaže EÚ a NATO zabezpečiť potrebné sily pre udržanie mieru v Bosne a Kosovo dosťatočne objasňuje naliehavosť tohto problému. Rovnako zlá je situácia, ak sa zameriame na potrebu nahradíť pojmom „odstrašenie“, pojmom „prevenčia krízy“. Naše vlády a parlamenty spravidla odkladajú riešenia v začiatkoch bezpečenstva a sú pripravené konáť iba vtedy, ak je dom úž v plameňoch. Chcem dodať, že udalosti v bývalej Juhoslávii v priebehu ostatných desať rokov ukázali, že európski členovia NATO by mali prevziať viac vlastnej zodpovednosti za bezpečnosť vlastného kontinentu namesto spoliehania sa na Američanov. 50 rokov po ukončení druhej svetovej vojny je taká závislosť neospravedlniteľná a politicky nezdrová. Európske vlády by to mali brať do úvahy pri príprave plánov na vytvorenie reálnej sily schopnej konáť v nebezpečenstve. Avšak pokiaľ titu členovia NATO v súčasnosti realizujú závažné finančné krátkenia (priekladom sú aj súčasné problémy nemeckého Bundeswehra a ministra obrany Rudolfa Sharpinga), obávam sa, že musím zakončiť moje poznamky skepticky. V Európe (a nie iba v Európe strednej) sme iba nedostatočne pripraveni čeliť post-studenovojuvným rizikám a hrozobám a sme iba na začiatku riešenia tejto úlohy.

Diskusia k vystúpeniu Christophera Royena

Jaroslav KUČA

V otázke vyšiel z realizácie myšlienky, že sa stredoeurópske štáty stanú členmi EÚ a NATO. Tieto štáty majú limitované možnosti, orientujú sa na transformáciu ekonomik, čím majú malé možnosti financovať obranu. Pýta sa, aké môžu byť očakávania zo strany západných štátov smerom k novým členom EÚ a NATO, aké úlohy by mali plniť a kde by mali zamerať svoje úsilie z hľadiska priority budúcej ekonomiky alebo obrany.

Christoph ROYEN

v odpovedi uviedol, že najväčší problém je transformácia ekonomickej systému a realizácia demokratizácie a právneho štátu. Transformácia „v úzko chápanej východnej Európe“ zlyhala. Uvedol, že napr. v Rusku napriek tomu, že tam existujú voľby, existuje diskusia v tlači a existujú aj rôzne politické strany, nie je demokracia, aj keď existuje pokušenia niektorých ľudí myšlieť si, že tomu tak je. Pokiaľ zákon zostáva iba na papieri a nedodržiava sa, nemôžeme hororí o existencii vlády právneho štátu.

Čo sa týka nových členských štátov, západ by nemal očakávať takú istú intenzitu v oblasti bezpečnostnej a vojenskej politiky, pretože ako už poukázal vo svojom vystúpení, v samotnom Nemecku je otázka, čo robiť s Bundeswehrom,

založenom v polovici 50-tych rokov a diskutuje sa, či je Bundeswehr schopný konfrontácie s novými rizikami. Zdá sa, že nie je. Súčasne minister financií upozornil, že nie je dostatok prostriedkov na realizáciu všetkých potrieb armády, to znamená problém nových potrieb nie je iba problémom strednej Európy.

László PÓTI

Reagoval na skutočnosť, že armády nie sú reformované tak, aby sa dokázali vyrovnáť s výzvami novej doby a položil otázku, ako sa prednášajúci pozérá na novú strategickú koncepciu NATO a čo sa rozlišuje medzi stredoeurópskymi a západoeurópskymi krajinami z hľadiska reakcie na nové bezpečnostné problémy. V poznamke uvedol, že sa mu zdá mechanické, ak sa hovori o deliacich cíarach ako o niečom, čo sa iba posunie smerom na východ. To navádzza dojem, ako keby boli tie isté kontradikcie, rozdiely a rôzne spoločenské systémy, ako aj hrozby, ako predtým. Navrhuje opatrniejsie používať tieto pojmy.

Imrich ANDREJČÁK

Reagoval na konštatovanie, že v Európe nie sме pripravení na boj s novými ohrozeniami a skôr si myslí, že nevieme definovať skutočné bezpečnostné riziká. Chce to uviest na príklade rozporu medzi tým, ako konajú politológovia a politici a tým, ako reagujú vojaci. Ak sú bezpečnostné riziká naozaj hodoverné, je potrebné zásadným spôsobom meniť aj štruktúru. Ak je politická váhavosť, tak je potrebné si položiť otázku, či sme naozaj na desaťročia dopredopre správne zhodnotili bezpečnostné riziká. Čo sa týka procesu rozširovania, myslí si, že kým EÚ a NATO neprijmú zámer rozšírenia, tak môžu iba radíť, čo by oni ubrili s peňazmi, aby nastalo priblížovanie k nim a mysieme čakáť, až takéto politické rozhodnutia dozrejú. Ide aj o presvedčenie, že ich naša ekonómika neoslabi. Čo sa týka V-4, pretože bol blízko, ked' vznikla, ale aj keď stagnovala, zvýraznil, že V-3 vznikla z presvedčenia, že tri štáty spolu rýchlejšie a menej bolestne vstúpia do Európy. V tom období bolo hegemonicom Poľsko, ale o politickej líderstve usilovalo Československo, ak keď to verejne neprezentovalo. Bola obava, že Československo by muselo „poslučiť“ a zároveň sme nechceli, aby lidom bolo Maďarsko, v tom období najmenší štát. Mysleli sme si, že Československo položené medzi nich, by mohlo byť týmto lidom bez väčších problémov. Nedocenili sme, že po rozdelení Československa sa situácia zásadne zmenila a politici sa nedokázali vrátiť k tomu, aby riešili túto otázku. Z toho vyplýva, že aj vypustenie zdaniu (málo dôležitej otázky) môže spôsobiť väčší odklad riešenia.

Elektrík NEČEJ

Existuje extrémna myšlienka ekonómov, že ak sa stredná Európa z hľadiska ekonomickej slabosti stane „novodobou kolóniou“, bude to nebezpečné pre Európu. Otázka na autora, čo si myslí o teórii dvoj a trojročlosnej Európy a o tom, ako sa k ďalšiemu rozširovaniu postavi Nemecko a ako sa postavia ostatné európske štáty, pretože existuje rozdielny prieskum záujmov aj v samotnej Európskej únii.

Vladimír KMEC

Existuje disproportancia medzi výzvami a rizikami a kapacitou, ktorá je nepostačujúca na ich riešenie. Je potrebné stanovať priority dôležitosť, príčom napr. nás predsedu vlády ako priority postavil integrácie v poradí NATO, EÚ, OECD, V-4 a bilaterálnej spoluprácu. Položil otázku, aký je názor prednášajúceho na priority Európy z pohľadu Nemecka.

Christoph ROYEN

V odpovediach súhlasil s Lászlóm Pótim, že nie je možné mechanicky hovoriť o deliacich čiaračach. Napriek tomu existujú dve strany a na každej strane bude iná scénacia, než tomu bolo pri klasickom rozdelení Európy. Je skutočnosťou, že nebudú dva bloky a dva politické a ideologické systémy, ale budú rozdiely, že na jednej strane bude trhový ekonomický a demokratický prieskor, ktorý je v západnej Európe a ku ktorému sa približujú stredoeurópske štáty. Existuje rozdiel napr. medzi Estónskom, Slovinskou a Maďarskom na strane jednej a Rumunskom na strane druhej. Skutočne odlišná časť Európy však bude tá, kde sa transformácia doteraz neuchytia a preto nebude konfrontácia dvoch systémov, ale budú existovať dve odlišné časti Európy. Toto rozmedzie je potrebné opatrné definovať. Čo sa týka Imricha Andrejčáka a jeho poznámky, či existuje vieroohodná analýza rizík, je potrebné vychádziať zo skutočnosti, že ak hrozba nie je vnímaná ako hrozba, ľudia na to nevyčlenia peniaze a ani energiu pre boj s ňou. S tým môže súhlasť. Pracovníci výskumu však majú smutnú skúsenosť s politikmi a médiami v tom, že tito pochopia existenciu rizík a hrozieb príliš neskoro napriek tomu, že skutočné riziko sa nachádza niekde v okoli. Je známe, že analytické inštitúcie urobili perfektné predpovede, čo sa týka Kosova. Keď sa tieto správy dostali do vlád a parlamentov, reakcia bola, že existujú iné páčlivé problémy na riešenie. Až keď to bolo akúne, tak všetky vlády (mimočodom zle prípravené) začali horúčkovito konáť a dôsledky cítitme dnes. Dôležité je, ako politický systém dokáže anticipovať riziko a pozerať do budúcnosti. Súhlasí so skúsenosťou Imricha Andrejčáka s V-4 a iba dodáva, že zakladatelia V-3 boli disidenti, bojovníci za ľudské práva z Občianskeho fóra a VPN. Václav Klaus, ktorý nastúpil, však nebol ani disident a ani nemal záujem o subregionálnu spoluprácu. Z tohto dôvodu sa aj veľmi skoro rozplynul potenciál Čechov staf sa lidrami. V reakcii na Elemira Nečeja zvýraznil malú pravdepodobnosť napĺnenia teórie, že stredoeurópske štáty by sa mohli staf „novou kolóniou“. Už dnes vidíme v Poľsku, Maďarsku, Českej republike a Slovenskej republike, že oblasti, ktoré sa geograficky nachádzajú bližšie k západu, sa rozvíjajú oveľa rýchlejšie, než ostatné oblasti. Otázka stojí skôr, do akej miery sa podarí odstrániť tieto rozdiely, pretože oni existujú aj v samotných západných štátoch, napr., rozdiel medzi talianskym severom a juhom. To budú problémy na riešenie v budúcnosti. Čo sa týka úlohy Nemecka, byva často zdôrazňovaná zvonka aj znútra. Bez ohľadu na to, kto je pri moci, nemysli si, že Nemci majú predstavu, v čom je problém. Nemali predstavu ani o dôsledkoch zjednotenia s bývalou NDR a je možné povedať, že Nemecko nemý vyhnanený

postoj, čo považuje za dobré. Dôvodom je, že s tzv. „osobitou úlohou Nemecka“ by sa otvoril problém, že ostatní partneri by sa na problémy Európy pozerali ako na nemeckú záležitosť z pohľadu filozofie „nech za to zodpovedajú a platia Nemci“. Tieto problémy prevažovali aj pri rozširovaní Európskej únie a vzhľadom na to, že tento proces iba začína, nepovažuje za dobré zdôrazňovať iba úlohu Nemecka, pretože Nemecko nemá konkrétnie priority, týkajúce sa nových krajín. Ide skôr o európske priority a nové kandidátske krajinu by mali byť predmetom európskych priorit. Tu je jasné, že pôjde o vývoj ich ekonomickejho a politickejho systému. Čo sa týka bezpečnostných vecí, o ktorých diskutoval Vladimír Kmeč, západ si musí urobiť „svaju domácu úlohu“, kým oslovi partnerov v strednej Európe. Stredoeurópske krajinu však nemôžu ignorovať svoju prípravu na čelenie novým bezpečnostným rizikám na novej bezpečnostnej scéne.

VÝZNAM A ÚLOHA STREDOEURÓPSKÝCH INTEGRAČNÝCH ZOSKUPENÍ A VÝVOJ SPOLUPRÁCE V RÁMCI V-4 Z POHLADU SLOVENSKA

Slovenská republika od svojho vzniku deklarovala záujem o integráciu do euroatlantickej bezpečnostnej a ekonomickej zoskupení, čo potvrdzujú texty programových vyhlásení všetkých doterajších slovenských vlád. Je možné konštatovať, že na takto široko koncipovanom programom cieľu sa zhodlo celé spektrum politických strán, aj keď reálna politika ukázala aj to, že niektoré strany v skutočnosti spochybňujú to, k čomu sa prihliadali. Najzrejtejšie to bolo počas poslednej vlády V. Mečiara, keď dve menšie koaličné strany prezentovali jasne protointegračné stanoviská a spochybňovali činnosť vlastných ministerov zodpovedných práv za rozehrajúce rezorty – rezort obrany a funkciu predsedu vlády, zodpovedného za európsku integráciu. Tento rozpor je snáď možné interpretovať aj tým, že niektoré politické kruhy nestotožňovali euroatlantickú integráciu jednoznačne s NATO a takou podobou fungovania Európskej únie, ktorá bola v tom čase aktuálna. Úvahy o vybudovaní novej bezpečnostnej organizácie na báze Západoeurópskej únie boli vitané najmä tými, ktorým boli blízšie vzťahy s Moskvou. V prípade EÚ akoby bolo citiť očakávanie, že únia sa prispôsobi novym členom. Vyhlásenia typu „Slovensko predsa je súčasťou Európy“ toto naznačovali. Okrem toho nesmieme zabudnúť ani na ambície postaviť naše zahranično-politické postavenie na princípe neutrality. Takýto nejasný a rozporuplný prístup nemohol zostať nepovšimnutý. Slovenská republika nemala žáncu získať potrebnú dôveru orgánov Európskej únie a Severoatlantickej aliancie.

Súčasná vláda zaujala k integrácii jednoznačný a jasný postoj. Vstup do NATO a integrácia do EÚ sú v Programovom vyhlásení vlády SR definované ako strategické priority našej zahraničnej politiky. Jednoznačný postoj sme zaujali počas kosovskej krízy, aj keď rozpaky vyskakovali spôsob informovania verejnosti o súhlase s preletmi lietadiel Aliancia nad územím Slovenska počas vojenských operácií. V krátkom čase sa nám podarilo odstrániť všetky pochybnosti o našej dôveryhodnosti a odhadlanosti staf sa súčasťou západného spoločenstva, ktoré bráni a rozvíja hodnoty demokracie, ľudských práv a zákonnosti. Ten čas však nebolo dosťatočné na to, aby sme odstránili niekoľkoročné integračné mēškanie oproti našim susedom, ktorí sa už stali členmi Severoatlantickej aliancie a rokujú už o vstupe do Európskej únie. Môže nás však tešiť, že hodnotenie našho postoja v najkritickejšom období vyznalo v niektorých momentoch pozitívnejšie, než hodnotenie niektorých nových i starších členských štátov Aliancie. Musíme sa teda prípravovať na najbližší vrcholný summit NATO, ktorý by sa

mal uskutočníť najneskôr v roku 2002. Otázka ďalšieho prijmania nových členov bude určitej najočakávanejšou tému pre mnohé krajinu. Uvedomujeme si, že druhé kolo bude menej ústretné voči kandidátom, viac pragmatické, viac vojenské než politické. Prejavia sa pri ňom skúsenosti a problém, ktoré sa súboju priniesli štáty prvej vlny rozšírenia. Proces ovplyvnia obavy zo zvýšených nákladov na rozšírenie. Musíme si uvedomiť, že o vstup sa usilujú čím ďalej, tým hospodársky slabšie štáty. Slovenská republika má však reálnu žancu stať sa lídomi druhého kola rozšírenia. Je to výsledok dôvery, ktorú sme ziskali a presvedčivej politiky.

Politickej zmena na jeseň roku 1998 priniesla myšlienku oživenia visegrádskej spolupráce. Jej začiatky siahajú ešte do roku 1990, kedy sa pri bilatérálnych stretnutiach predstaviteľov bývalého Československa, Poľska a Maďarska sondaovali názory na tesnejšiu spoluprácu krajín strednej Európy a hľavne koordinovaný postup pri európskej integrácii. Svoje úlohu tu zohrala i skutočnosť, že Západ mal tendenciu vnímať tieto krajinu ako jeden celok. Summit trojky sa uskutočnil vo februári 1991 a miesto podpisania deklarácie – maďarský Visegrád – dal meno celému zoskupeniu. Nádejny proces bol v dôsledku narastania vnútorných problémov v jednotlivých krajinách, najmä v Československu, a nejednoznačnosti podpory myšlienky spoľahlivého postupu pri integračnom snažení, spomalený. V máji 1992 sa uskutočnil posledný summit Visegrádskej trojky. Nádej na pokračovanie spolupráce žila aj po rozdelení Československa, čo potvrdzuje aj zmena označenia na Visegrádsku štvorku, vývoj však smeroval k úplnému utlmeniu aktivít. Až po posledných parlamentných volbách na Slovensku sa predsedovia vlád Českej republiky, Maďarska a Poľska dohodli visegrádskej spolupráce obnoviť a ponukli Bratislavie zorganizovať stretnutie, ktoré by znamenalo nový začiatok realizácie myšlienky, ktorá nestratila na aktuálnosti.

Májové stretnutie predsedov vlád Českej republiky, Maďarskej republiky, Poľskej republiky a Slovenskej republiky v Bratislave znamenalo začiatok nezvyčajne početných stretnutí v tomto formáte, ale aj, a to je asi dôležitejšie, stretnutí na úrovni ministrov a expertných skupín. Jedeným z hlavných deklarovaných cieľov spolupráce v rámci oživenej činnosti skupiny V-4 je koordinácia integračného procesu a výmena skúseností o jeho priebehu, čo má osobitný význam pre Slovensko. Slovensko potrebuje podporu a v prípade vstupu do NATO je preto úloha, ktorú môžu zohrať naši partneri už ako členské krajiny aliancie osobitne dôležitá. Ich pomoc sme výrazne pocitili pred Washingtonským summitem a po ňom pri koncipovaní slovenského *Membership Action Plan*. V oboch prípadoch sme absolvovali rozsiahle odborné konzultácie s partnerskimi v Českej republike, Maďarsku a Poľsku. Všetci si uvedomujeme, že stredoeurópsky priestor potrebuje, aby jeho bezpečnosť bola garantovaná silnou, rozhodnou a akcieschopnou bezpečnostnou organizáciou. Máme skúsenosti s tým, že mnohé medzinárodné organizácie majú niekedy problém zaujať jednotné stanovisko, prekonaním prahu deklarácií, rezolúcií, odporúčaní a výstrah, netvoriac o odvahе konaní. Sú to prirodzené citlivé témy, najmä v zrkadle udalostí

v Kosovo. Ak však zoberieme do úvahy vývoj v bývalej Juhoslávii v celkovom časopriestorovom kontexte 90. rokov, zhodneme sa asi na tom, že absencia konania v priebehu niekoľkých rokov znamenala oslabenie a ohrozenie demokratického spoločenstva. Aj pri modelovaní potenciálneho vývoja udalostí v krízových oblastach kdekoľvek na svete môže absencia sily, rozhodnosti a akieschopnosti znamenať rozrát hodnôt, hospodárske krízy, humanitárne katastrofy a pod.

Podporu svojich partnerov zo skupiny V-4 Slovensko potrebuje i v súvislosti s integráciou do Európskej únie. Máme ambíciu dosiahnuť Českú republiku, Poľsko a Maďarsko. Verime, že do EÚ vstúpime súčasne. To je cieľom našej zahraničnej politiky pre nasledujúce obdobie. Zdá sa, že dnes už nikto neuvažuje v dimenziah obáva zo začiatku 90. rokov, kedy sa jednotlivé štáty visegrádskej skupiny obávali, že ostatné štáty by mohli spôsobovať spomaľovanie ich integračného procesu. Naša snaha eliminovať zaostávanie má podporu susedov a preto budú nášmu úsiliu napomáhať.

Ďalším okruhom visegrádskej spolupráce sú boji proti organizovanému zločinu, vstup do schengenského priestoru, vízová politika a tradičné oblasti, akými sú regionálna spolupráca, kultúra spolupráca a ďalšie. Je potešiteľné, že práca timov nie je formálna, že prináša plodnú diskusiu, výmenu názorov, približovanie stanovísk, i keď nie vždy zavŕšené úplnou zhodou. V mene visegrádskej skupiny však už boli prezentované mnohé výstupenia, vrátane prejavu na valnom zhromaždení OSN. Vniranie štátu ako súčasti regionálneho zoskupenia má veľmi pozitívny vplyv na jeho hodnotenie inými štátmi a medzinárodnými organizáciami. Vyzvoláva dôveru. Naznačuje schopnosť rozvíjať nadstandardné vzťahy so svojimi susedmi, čo má osobitný význam pri integrácii. Dokazuje jeho schopnosť integrácie. Pri integrácii totiž nejde iba o vzfahy s Bruselom, ale aj o väzby medzi jednotlivými členskými štátmi, predovšetkým susediacimi štátmi. Vo veľmi zjednodušenej interpretácii teda význam visegrádskej skupiny spočíva už v tom, že existuje. Samotný tento fakt hovorí vela.

V priebehu prvej etapy spolupráce v rámci visegrádskej skupiny sa otvárala otázka jej rozširovania. Ešte v roku 1991 vyjadril bulharský prezident Ž. Želev fútosť, že jeho krajina nebola pozvaná na Visegrádsky summit. V poslednom období sa objavovali úvahy o účasti Slovinska a Rakúska a úplne čerstvou konštrukciou je zostava Nemecko + V4, ktorá nehovorí ani tak o rozšírení V-4, ako o úlohe Nemecka, ako akéhosi krstného otca integrácie týchto krajín do EÚ. Bolo by dobré vyhľúsať sa procesu, ktorým prešla Stredoeurópska iniciatíva. Okrem pozitív, ktoré to prinieslo, nemôžeme nepostrehnúť i zníženie úrovne jej kompaktnosti a akieschopnosti, akési jej vnútorné rozriedenie. Rozširovanie visegrádskej skupiny by vlastne znamenalo kopirovanie SEI. Na SEI je najcennejšie to, že zdržuje veľmi pestré spektrum štátov v strednej, východnej a juhovýchodnej Európe, z čoho vyplýva predpoklad byť nástrojom riadenia konfliktov v tomto regióne. S súčasnosťou má priležitosť prejavíť sa v súvislosti s Paktom stability pre juhovýchodnú Európu. Ak si tu nenájde priestor pre výrazné uplatnenie, hrozí, že ju bude nutné zaradiť medzi málo efektívne medz-

národné organizácie, ktoré sa pohybujú v rovine už spomínaných diskusií a deklarácií.

Pre Visegrádsku skupinu bude optimálne, keď si zachová terajšie zloženie. Je možné ho zdôvodniť na základe geografických, ekonomických, historických, politických, religióznych a ďalších argumentov. Môže sa stať, ak sa už ním nestalo, zoskupením, ktoré je vnímané ako Benelux, škandinávske, či poľské štáty. Energia, ktorá z toho vyžaruje prekračuje i horizont nášho vstupu do NATO a Európskej únie.

ČESKÝ POHLED NA SPOLUPRÁCI VE STŘEDOEVROPSKÉM PROSTORU A PŘEDPOKLÁDANÉ FORMY JEJÍ REALIZACE PRO ZVÝŠENÍ STABILITY

Potenciál visegrádské čtyřky

Poměrně krátké dějiny středoevropské spolupráce na platformě visegrádské čtyřky by mohly být podnětem k úvahám, zda skutečně existuje nějaký univerzální „český pohled“ na středoevropskou spolupráci, nebo zda by nebylo správně hovořit o rozdílných přístupech různých politických subjektů k tomuto druhu regionální kooperace. Jiným východiskem k řešení tohoto tématu by mohlo být historické pojetí, které by akceptovalo periodizaci středoevropské spolupráci, přičemž by přístupy jejich hlavních aktérů odsunulo do pozadí. Třetí a zřejmě nejsprávnější metoda interpretace dosavadního českého podílu na spolupráci ve středoevropském prostoru by asi byla kombinace obou předcházejících.

Každá forma mezinárodní spolupráce je v podstatě vnějším vyjádřením, nebo-li způsobem realizace důležitých zájmů jejich účastníků. Tak je tomu i v případě visegrádské čtyřky, avšak s důležitým dodatek, alespoň pokud jde o přístupy ČR: úroveň rozvoje vzájemných vztahů na této platformě neodpovídala vždy objektivním zájmům účastnické země, ale tém zájmům, jež za **důležité označili její političtí představitelé**, kteří báli právě u moci. Dalším významným subjektivním faktorem, ovlivňujícím rozsah a obsah této spolupráce, byly i osobní sympatie či antipatie, jež vůči sobě navzájem pocípovali političtí reprezentanti partnerských států. Zpravidla vznikali podle politického profilu státníků jednotlivých zemí, který byl odvozen od charakteru jejich reformních kroků. Tím lze zdůvodnit značné kolisavou úroveň visegrádské spolupráce, přičemž na jejich ochabnutí a postupném zániku se nejvíce po vzniku samostatných států z rozpadlého Československa podíleli jejich politici.

Ainž bychom se pouštěli do hlubokých analýz dosavadní historie visegrádské spolupráce, snadno zjistíme, že období jejího oslabení a zániku, revitalizace a vzkrohu byla vždy velmi těsně spojena s vnitropolitickým vývojem nejdříve v ČR a později i na Slovensku. Různě ideově orientované politické garnitury přistupovaly ke spolupráci v rámci středoevropského regionu rozdílně zřejmě i v Maďarsku a Polsku, avšak míra diferenci mezi nimi nikdy nedosáhla takových kontrastních parametrů, jako v ČR a SR. Přičina, i když zřejmě ne jediná, spo-

čívala do značné míry v důsledcích vlastního aktu vzniku samostatných států, jejichž politici se z prestižních důvodů pokoušeli dokazovat plnou úspěšnost vlastní koncepce reformy a budování nového útvaru, anž by ji byli ochotni konfrontovat s ostatními.

Tím lze vysvětlit, proč po počátečním období všeestranné podpory visegrádské spolupráce v prvních porevolučních a v posledních letech existence společného československého státu, nastoupila vláda samostatné České republiky kurs jejího cílevědomého tlumení v politické oblasti a začala se orientovat na podporu jejího rozvoje pouze ve sféře obchodní výměny. Mimořádně silný vliv subjektivního faktoru na rozvoj středoevropské spolupráce v období první vlády V. Klause je možné zase zdůvodnit jeho osobními vlastnostmi.

K rozhodným stoupencům politické i ekonomické spolupráce, která se začala rozvíjet v rámci visegrádské trojky jako neinstitucionalizované seskupení středoevropských zemí, patřil první polistopadový kabinet M. Čáfyl a především prezident V. Havel. Společný postup ministrů zahraničních věcí Československa, Maďarska a Polska usnadnil jednání o odsunu sovětských vojsk z jejich území, urychlil rozpad Varšavské smlouvy a přispěl k tomu, že političtí představitelé EU a USA vnímali tuto část Evropy jako nejpřipravenější region pro postupné začleňování se do evropských a transatlantických struktur. Odrazilo se to i ve společném prohlášení, které po schůzce ve Washingtonu 22. října 1991 podepsali prezidenti USA a ČSFR, G. Bush a V. Havel. Konstatovali v něm: „*Uvědomujeme si, že posilování tradičních hospodářských, kulturních a politických svazků, které pojí státy a národy střední Evropy, jim pomůže překonat historické národní antagonismy a urychlí jejich integraci do Evropy. Spojené státy vitaní rozšiřující se spolupráci Československa a dalších zemí této oblasti a věří, že takováto spolupráce napomůže k zabezpečení nezvratnosti demokratických přeměn a k pokojnému urovnaní všech sporů.*“¹¹ Z uvedeného citátu jednoznačně vyplývá, že rozvoj visegrádské spolupráce byl přinášen s národními zájmy všech jejich účastníků a zcela západal do strategie Západu při sjednocování Evropy.

Představitel ČSFR po ustanovujícím setkání hlav tří států v maďarském Visegrádu v únoru 1991 a po jejich další schůzce v polském Wawelu, připravili pro pražský summit v květnu roku 1992 obsažné prohlášení účastníků středoevropské spolupráce. Nejvyšší představitel Česko-slovenské federace, Maďarska a Polska v něm nejen zhodnotili první zkušenosť, ale především definovali perspektivní smysl vzájemné kooperace. Tehdejší politická reprezentace ČSFR počítala visegrádskou spolupráci za jakýsi nový model vztahů ve střední Evropě, založený na kooperaci při rozvoji demokracie a tržní ekonomiky a na společném úsilí o plné zapojení se do procesů evropské integrace. Účastníci

¹¹Joint Declaration of the United States of America and the Czech and Slovak Federal Republic. In: Československá zahraniční politika, Dokumenty 10b/1991/II, FMZV, Praha, říjen 1991, s. 1151

pražského summu ve své deklaraci ocenili spolupráci v rámci visegrádského seskupení, označili ji za „nový vzor vztahů“ a za „stabilizační faktor v oblasti střední a východní Evropy“. Již tehdy potvrdili odhadání trojky „přispívat k budování nové evropské bezpečnostní architektury, založené na efektivní, funkčně se doplňující a vzájemně se posilující spolupráci a koordinaci existujících evropských a transatlantických institucí, zvláště KBSE, Evropských společenství, NATO, Západoevropské unie a Rady Evropy.“² Používané-li dnešní terminologii, jednoznačně podporovali myšlenku vybudování kooperativní bezpečnosti.

Praktické zkušenosti, přes řadu nedostatků a často formální charakter některých setkání členů visegrádské skupiny, potvrzovaly mnohostrannou výhodnost této trojstranné spolupráce na různých úrovních. Ačkoli se nevyvarovala chyba, které často vypłyvaly z nerealistických představ o možnostech regionální kooperace, měla svůj význam a přispívala k řešení nejen perspektivních úkolů, spojených s přípravou účastnických zemí na integraci do evropských struktur, ale i k překonávání konkrétních problémů, které se vyskytovaly mezi nimi. Rozsáhlá byla zejména agenda společných schůzek sérfů odpovědných za úsek obrany a dopravy. Ministerstvo zahraničních věcí v průběhu zasedání multilaterálních organizací svá stanoviska pravidelně konzultovalo. Ve společných prohlášeních se vyjadřovali k významným mezinárodním událostem a k výsledkům jednání ES/EU. Již z této heslovité charakteristiky počáteční fáze regionální spolupráce je zřejmé, že její aktéři v ni akcentovali především otázky týkající se bezpečnosti a integrace svých zemí do EU. Z tohoto hlediska nejenže byla výhodná pro její účastníky, ale byla velmi přínosná i pro zajištění stability ve středoevropském prostoru.

Také proto jí představitelé evropských a transatlantických integračních seskupení s uznáním akceptovali. Svéhočtí o tom mimo jiné způsob přípravy a přijetí původní asocioační dohody ES/EU se státy trojky, jakož i skutečnost, že EU, ZEU, NATO a rovněž jednotlivé výzemi zemí Evropy a Ameriky organizaovaly řadu seminářů, konferencí, porad, kulatých stolů a jiných expertních, vědeckých či politických diskusních fórum na platformě dialogu s účastníky z těchto tří postkomunistických zemí. Tato setkání je měla inspirovat k vytváření podobného modelu spolupráce, jaký se uplatňoval při vzniku západoevropské integrace. Podpora visegrádské spolupráce ze strany EU, vycházející v jistém smyslu z preferování společného postupu středoevropských států před diferencovaným vztahem k jednotlivým zemím, nebyla založena jen na ekonomické rozvaze. Zdrojem její motivace byla neméně významná hlediska mezinárodněpolitická a snaha o zajištění politické stabilizace tak citlivé oblasti, jakou střední Evropa byla, je a zřejmě ještě po několik let asi zůstane.

² Viz Prohlášení nejvýšších představitelů zemí „Trojky“ přijaté na jejich schůzce 6. května 1992. In: Československá zahraniční politika, Dokumenty 5/1992, FMZV, Praha, květen 1992, s. 445 – 456.

Výrazem upřednostňování jednostranného zájmu o prohloubení ekonomické spolupráce mezi postkomunistickými zeměmi se strany české vlády bylo vytvoření Výboru pro spolupráci ve stříři Evropě, k čemuž došlo již v dubnu 1992. Ten měl položit základy postupné liberalizace obchodních a ekonomických vztahů mezi účastníky visegrádské trojky s cílem připravit se společně ke vstupu do ES/EU. Středoevropskou dohodu o volném obchodu (CEFTA) se po poměru náročných jednání podařilo uzavřít v Krakově 21. prosince 1992, už však ne mezi třemi, ale (po rozdělení Československa) mezi čtyřmi středoevropskými státy – mezi ČR, SR, Maďarskem a Polskem. Později vývoj potvrdil správnost tohoto kroku. Současně však zcela odhalil ekonomickou jednostrannost zahraničněpolitických přístupů kabínetu V. Klause ke spolupráci v rámci visegrádské skupiny, který pod záminkou nezbytnosti rozšíření obchodních vztahů zcela ignoroval ostatní aspekty. Důsledky tohoto krátkozrakého pragmatismu se plně projevily kolem 90. let.

Vláda vzešla z parlamentních voleb v roce 1992, v níž osobnost V. Klause jasné dominovala, v určitém mezinárodním kontextu (nejistota vypýlující z ekonomické a politické krize Ruska a z jejího odrazu v ruské zahraniční politice, rozhořující se konflikt na teritoriu bývalé Jugoslávie), vyvodila z nedostatků, kterých se země visegrádského seskupení v prvních letech své vzájemné spolupráce dopustily a problémů, které ji zákonitě doprovázely, zcela opačné závěry. Rozhodující roli přitom sehrála mylná interpretace postavení a možnosti ČR mezi reformními státy ve vztahu k EU a později i k NATO. Jádrem vnitřního její tehdajší pozice představiteli českého kabinetu byla teze, že visegrádská spolupráce vlastně svazuje úspěšné ČR ruce na „cestě do Evropy“ a že do EU dorazí nejrychleji sama. Dnešní realita potvrzuje, jak se nositelé této myšlenky hlibouce myili.

Česká zahraniční politika začala zdůrazňovat moment rychlosti integrace do EU a NATO bez ohledu na ostatní středoevropské státy. Pro ilustraci úrovňě „evropského myšlení“ tehdajší české politické elity připomeňme pář výroků V. Klause. V listopadu 1992, na datoz redaktorky jednoho celostátního deníku, zde ČR bude členem ES dříve než za osm let, odpovíděl: „Bezpochyby. Hovorově třeba o pěti letech. Česká republika přece už dnes je srovnatelná se zeměmi ES například v oblasti liberalizace zahraničního obchodu, zřejmě brzy bude ve stře liberalizace mezd a v daňovém systému nezatíženém balasty z historie.“³ V rozhovoru s dopisovatelem francouzského listu Le Figaro v lednu 1993 dokonce povýšenecky prohlásil: „Visegrád se nás netýká. Jedenalo se o proces, který zcela uměle vyvolává západní země.“⁴

V důsledku tétoho stanovisek premiéra, vycházejících z představ o výlučném postavení ČR mezi středoevropskými státy, položila její zahraniční politika důraz na vlastní cestu do evropských a transatlantických ekonomických a bez-

³ Hospodářské noviny, roč. 35, č. 217, Praha, 6. 11. 1992, s. 1, 2.

⁴ Viz Rudé právo, roč. 3, č. 7, Praha, 9. 1. 1993, s. 8.

pečnostních struktur. Česká vláda spolupráci visegrádského seskupení v podstatě odmítla jako škodlivou a utopickou. Přesto však metodu regionální spolupráce po roce 1992 zcela nezavrhla. Požadavek jejího rozvoje se objevil dokonce i mezi prioritami zahraniční politiky jak v *Programovém prohlášení vlády České a Slovenské Federativní Republiky*⁵, tak i v *Programovém prohlášení vlády České republiky*⁶. Avšak skutečná pozornost, kterou česká vláda praktickému plnění tohoto požadavku věnovala, byla poměrně malá.

Český premiér i tehdejší ministr zahraničních věcí při každé příležitosti z tak-tických a diplomatických důvodů zdůrazňovali, že nemají výhodu proti spolupráci se sousedními zeměmi, ale že jsou důsledně pouze proti její institucionalizaci, přestože ji v té fázi již nikdo nepožadoval. V Klaus v interview pro polský deník *Rzeczpospolita* 20. července 1992 konstatoval: „*Regionální integraci máme za sebou a nedej bože, abychom se do ní vraceли. Musíme se integrovat s Evropou. Žádné budování, malé visegrádské Evropy nemůžeme začávat. Osobně věřím, že v celé Evropě zvítězí liberální idea porážející všechny intervenčně socialistické pokusy.*“⁷

Česká zahraniční politika začala klást větší důraz na dvoustranné vztahy se státy středoevropského prostoru a zejména na rozvoj vztahů a zdokonalování mechanismů spolupráce v rámci CEFTA, na níž měla eminentní zájem. Pokládala ji za platformu praktické spolupráce nejen se státy visegrádské čtyřky, ale i se Slovenskem. Z hlediska českých zájmů byla liberalizace obchodu v tomto rámci vysoucena žádoucím cílem, který je v souladu s úsilím asociovaných zemí o členství v EU. Podle zářijového hodnocení EK (1999) se však účastnickým státům Středoevropské dohody dosud nepodařilo dosáhnout met, které by jim přišly do EU z tohoto hlediska výrazněji usnadnily. Česká zahraniční politika se dokoncě pokusila iniciovat snahy o rozvoj ekonomické spolupráce i v rámci Středoevropské iniciativy (SEI).

Ekonom V. Klaus se zejména během svého prvního premiérovství pragmaticky snažil důsledně zapojovat pouze do těch forem multilaterální spolupráce, které by poskytaly důlkazy o správnosti jeho reformních kroků. Tepře později, když život začal postupně vyvratit do té doby v evropském politickém prostředí pěstované myšti o genialnosti jeho transformačních postupů, byl ochoten přistoupit k prohloubení spolupráce se sousedními státy též v politické oblasti.

Vývoj v ČR a jejich bilaterálních vztahů se zeměmi středoevropského prostoru čím dálé tím presvědčivěji dokazoval, že její postavení v rámci regionu není zase tak výjimečné, jak by se mohlo jevit z některých výroků tehdejšího českého premiéra, i když objektivně ekonomická situace ČR a stupeň její politické

stabilizace tehdy dosahovaly poměrně solidní parametry. Dnešní stav české ekonomiky a společnosti vůbec však dává za pravdu tém, které tvrdili, že daň za snahu o rychlý a bezkonfliktní způsob privatizace bez uskutečnění zásadních restrukturalizačních změn, bude příliš vysoká. Současně se ukazuje, že období prejantství a z něho vyplývající postupy, směřující k ziskání exkluzivního postavení v rámci středoevropského regionu, svými neprůměrnými latentními důsledky dlouhodobě zájmy ČR významně poškodily. Dnešní realita je po ztrátě iluze o „českém zázraku“ a v konfrontaci s drívě vytvářeným zkresleným obrazem, často hodnocenou kritičtě, než by si zasloužila.

Součástí počínajícího pochopení omylu, jížch z kabinet V. Klaus v první fázi svého působení dopustil ve vztahu k sousedům, byla snaha o využití jejich přednosti v zájmu snadnějšího prosazování zahraničněpolitických cílů ČR. V souvislosti s tím česká zahraniční politika aktivizovala zejména své vztahy s Polskem. Do popředí vystupoval význam rozvoje hospodářských styků s touto zemí, avšak mimořádnou důležitost měly především jejich bezpečnostní aspekty. Těsná spolupráce s Polskem, jako nejzáhadnějším kandidátem členství v NATO, otevřala cestu do této instituce i ČR. Navíc se její severní soused též značně podpořil Německa, které jeho začlenění do Aliance pokládalo za důležitou podmínu k zajištění svých národních zájmů. I proto bylo prohloubení spolupráce s Varšavou v souladu s českými národními zájmy. Navíc vstupem Polska do NATO vzrostl jeho význam i v celoevropském kontextu.

Vláda ČR si pod zorným uchem snahy integrovat zemi do evropských a transatlantických struktur začala uvědomovat i místo Maďarska ve své politice. Tehdy ji však chyběla vskutku pozitivní koncepce rozvoje vztahů vůči této zemi. Její politici vznimali pokusy o aktivizaci česko-maďarských vztahů ve srovnání se značně zintenzivněním systému ČR s Polskem jako nedostatečné a citlivě na tuto skutečnost reagovali. Maďarsko dokoncě na počátku druhé poloviny 90. let interpretovalo dynamický rozvoj česko-polských vztahů jako jistou snahu o vytěsnění ostatních účastníků visegrádského seskupení z prvního kola rozšiřování NATO.

Tepře těsně před přijetím tří středoevropských zemí do Severoatlantické aliance a poté, co je její summit v Madridu pozval, aby se staly členy NATO, kooperace mezi nimi dostávala stále více multilaterální charakter a začala se vracet na bázi visegrádského seskupení. V této fázi jejího rozvoje však stále významnou překážkou zapojení Slovenska do původního rámce Visegrádu byl druhý hlavní aktér rozdělení Československa – V. Mečiar. Pro ostatní byl politický kurs bývalého slovenského premiéra nepřijatelný, i když předtím nejenže projevoval o spolupráci na této platformě značný zájem, ale dokonce usiloval i o vytvoření sekretariátu visegrádské čtyřky se sídlem v Bratislavě. Tepře po zářijových parlamentních volbách v roce 1998 se na Slovensku vytvořila příznivá politická situace, která umožnila visegrádskou spolupráci revitalizovat. Od podzimu roku 1998 je důležitou platformou k projednávání kroků, usnadňujících návrat Slovenska do integračního procesu.

Vláda ČR, která vzešla z červnových parlamentních voleb v roce 1998, pro-

⁵Viz Československá zahraniční politika, Dokumenty 7/10992, FMVZ, Praha, červenec 1992, s. 540 – 553.

⁶Viz tamtéž, s. 594 – 632.

⁷Cit. podle tamtéž, s. 473.

jevovala zájem o obnovu visegrádské čtyřky od počátku svého funkčního období. Zejména v situaci, kdy se SR nedostala do NATO, ji pokládá za užitečný rámec pro politickou i bezpečnostní spolupráci zemí středoevropského prostoru. Motivujícím prvkem jejího dalšího rozvoje je především životní zájem všech států, které se na ni podílejí, na zachování strategické kompaktnosti regionu. ČR navíc usiluje z historických, kulturních, ekonomických a jiných důvodů o to, aby se Slovensko plnohodnotně připojilo ke státům, které již dosáhly v procesu integrace do evropských a transatlantických struktur první mety. Také proto její diplomacie patřila k iniciátorům přijetí *Budapešťského prohlášení předsedů vlád České republiky, Maďarské republiky a Polské republiky*,⁸ které se 21. října 1998 v maďarské metropoli opět přihlásili k Visegrádské deklaraci z 15. února 1991.

Z Prohlášení je zřejmé, že prioritou obnovené spolupráce v rámci zemí visegrádské čtyřky by měly být především otázky spojené s jejich integrací jak do Severoatlantické aliance, tak i do EU. Signatáři budapešťského dokumentu se zdůrazněním požadavku, aby proces rozšíření NATO i nadále pokračoval, snažili deklarovat svou podporu předsedovi Slovensku v jeho úsilí o přijetí do Aliance. Využili tak první příležitost po parlamentních volbách v roce 1998, aby vyjádřili nové vládě SR solidaritu a podpořili ji v jejím snažení o návrat na integrační trajektorii. Text Prohlášení zní jednoznačně: „Slovensko je integrální částí visegrádské ideje. Demokratické Slovensko má své místo mezi zeměmi, které spojuje idea Visegrádu. Vyslovujeme naději, že po nedávných volbách dojde k novému rozmachu demokratického vývoje, který napomůže Slovenské republice účastnit se v plné míře jak evropského integračního procesu, tak i obnovené visegrádské spolupráce. Zdůrazňujeme, že občané demokratického Slovenska si mohou být jisti, že v našich zemích najdou spolehlivou podporu na cestě vedoucí do euroatlantických struktur.“⁹

Vláda M. Dzurindu nabídnutou ruku ochotně přijala a aktivně se zapojila do aktivity, které byly budapešťským setkáním tří účastníků visegrádské spolupráce a zároveň nových členů NATO, odstartovány.

Část odpovědi na otázku, která je obsažena v zadání mého příspěvku, tj. jakými formami může regionální spolupráce přispět ke zvýšení stability ve středoevropském prostoru a jaký je potenciál visegrádské čtyřky, je obsažena mezi řádky předcházejících odstavců. Druhou částí odpovědi začínají poskytovat výsledky nedávných setkání představitelů zemí visegrádské čtyřky na různých úrovních. Mimořádný stabilizační význam má samotný fakt, že visegrádská spolupráce byla opět obnovena v původním složení. Ačkolik Slovensko ještě není členským státem Severoatlantické aliance, snaha jeho politické reprezentace, aby se jim co nejdříve stalo, přispívá k tomu, že v zahraničněpolitických otázkách postupuje v souladu se svými sousedy. Jelikož novi členové NATO mají

strategický zájem na začlenění SR do stejných evropských a transatlantických struktur, v nichž již jsou nebo chtějí být, podporují její politiky a lobují v její prospěch v orgánech, v nichž jsou zastoupeni.

Spolupráce na platformě visegrádské čtyřky usnadňuje řešení problémů, které mohou vzniknout ve vztazích mezi jejimi účastníky. I když současná slovenská vláda zaujímá k pozadavkům maďarské menšiny žijící na Slovensku podstatně vstřícnější postoj než její předchůdkyně, nacionalističtí populisté s využitím pozůstatků minulosti mohou tento stav kdykoliv narušit. Významným faktorem uklidnění maďarsko-slovenských vztahů mohou být již samotná setkání slovenských a maďarských politických představitelů různých úrovní na půdě visegrádské čtyřky, anž by se přitom meritorně problémem menšin zabývali. Jako důležitý katalyzátor příznivé atmosféry v maďarsko-slovenských vztazích působí rovněž perspektivní zájem Slovenska stát se členem, jako jeho jižní soused, stejněho obranného společenství. To je pochopitelně plně v souladu i se strategickým zájmem ČR. Příznivé bezpečnostní prostředí v jejím bezprostředním sousedství ji umožňuje plně se koncentrovat na úkoly související s dokončením transformace ve všech oblastech života společnosti a s přípravou na vstup do EU.

Visegrádská spolupráce však disponuje značným potenciálem nejen v této obecně vojenskopolitické rovině, ale i na konkrétních úrovních praktické politiky. Premiéři účastnických zemí se poučili z minulosti a místo mnohoslovních deklarácí, dávají přednost projednávání konkrétních otázek, které se dotýkají jak jejich bezpečnosti, tak i dalších stránek života jejich zemí. Výmluvným důkazem toho bylo i poslední neformální setkání předsedů vlád zemí visegrádské čtyřky v tatranské Javorině, které se uskutečnilo 16. a 17. října 1999. Ze slov všech čtyř premiérů J. Buzeka, M. Dzurindy, V. Orbána i M. Zemana bylo zřejmé, že platforma Visegrádu se stala hlavním grémium nejen k přiblížení Slovenska k EU, ale i k posílení stability celého středoevropského regionu. Stručně to charakterizoval předseda maďarské vlády V. Orbán, když konstatoval, že: „...zpráva EK, zejména její část, věnovaná Slovensku, je úspěchem téhoto čtyř premiérů. To, že Slovensko změnilo své zaostávání za ostatními zeměmi, je velmi dobrá zpráva pro fanoušky Visegrádu, kteří vědí, že nejde pouze o spolupráci čtyř zemí, ale i o novou identitu středoevropského regionu.“¹⁰

Součástí „nové identity“ je nejen příslušnost států regionu k NATO a k EU, ale též uplatnění pravidel vyplývajících ze Schengenské dohody. Zavádění standardů, které obsahuje, lze zahrnout do kategorie opatření, jež by měla omezit bezpečnostní rizika nevojenského charakteru. Premiéři visegrádské čtyřky se proto v Tatrách zabývali též otázkami boje proti praní špinavých peněz, s ilegální migrací, zejména spojenou s černým trhem práce a proti ekonomické kriminalitě. Dohodli se například, že ministerstva vnitřní vytvoří s příslušnými policej-

⁸ Viz Príloha Dokumenty in Mezinárodní politika, roč. XXI, č. 11/98, Praha, listopad 1998, s. 5.

⁹ Tamtéž.

ních a justičních složek společnou mezivládní komisi na potírat ekonomické kriminality, která patří mezi problémy oslabující výjednávací pozici zemí regionu s orgány EU a podkopávající jak stabilitu, tak i jejich důvěryhodnost.

Dalším příkladem snahy o regionální příspěvek k posílení bezpečnosti svých zemí a tím i k upevnění stability v regionu byl pokus čtyř premiérů o nalezení společného postupu při využívání kapacit obranného průmyslu a výroby speciální vojenské techniky. Všechny čtyři země disponují značným potenciálem, jež by mohly vhodnou kooperaci efektivně a s ekonomickým využitím rozpočtových prostředků podstatně účinněji než dosud zapojit do procesu modernizace svých ozbrojených sil. Kdyby se podařilo představu premiérů realizovat, dosáhl by dvou významných politickoekonomických a bezpečnostních cílů: pomohl by řešit jak problém ekonomické náročnosti procesu modernizace svých ozbrojených sil, jež je jednou z podmínek plnohodnotného členství v Severoatlantické alianci, tak i problém restrukturalizace a současně zvýšení zařízeností v resortu speciálního strojirněství.

Neprémě důsledky úspěšného řešení této problematiky by se promítly jednak do zvýšení stability vnitropolitické situace účastnických zemí, jednak do zlepšení úrovni jejich vojenské připravenosti. Oba efekty jsou významnou složkou příznivého bezpečnostního prostředí. Nezdopovězenou otázkou však zůstává, zda důsledky desetiletého nekoordinace postupů těchto zemí v oblasti vyzbrojování a často i bezhlavých konkurenčních a prestižních bojů mezi jejich zbrojními firmami již nezanechaly v jejich vzájemných vazbách takovou míru destrukce, která by jakoukoli možnost revitalizace zbrojní kooperace vyloučila. Odpočávěné orgány by měly vyvinout maximální sílu, aby využily k její obnově všechny možnosti, které se v této sféře nabízejí, protože by tím přispely nejen k ušetření státních financí, ale především k urychlení modernizace ozbrojených sil svých zemí. Noví členové NATO po splnění tohoto požadavku urychllí proces svého začlenění do vojenských struktur Aliance a Slovensko by se významně přiblížilo k datu svého přijetí za jejího člena.

Poslední měsíce poskytují četné příklady spolupráce politiků visegrádské čtyřky i v oblastech, které zdánlivě s problematikou bezpečnosti nesouvisí, avšak svými nepréměmi efekty mohou k jejímu upevnění také významně přispět. V této souvislosti stačí připomenout setkání ministra kultury zemí visegrádské čtyřky, kteří iniciovali založení společného edukačního fondu a jehož vytvoření premiéři na své schůzce rovněž v Tatrské Javorině schválili. Jeho sídlem je Bratislava. Budou-li společné prostředky fondu využity na projekty ve školství, kultuře, vědě a umění efektivně, napomohou k sblížení a porozumění zejména mladé generace. I když se jedná o vklad s dlouhodobým termínem splatnosti, může se stát velmi výnosnou investicí.

Rozvinutím visegrádské spolupráce na úrovni státních představitelů se vytváří příznivá atmosféra i pro kooperaci nevládních institucí na této platformě. Podarilo se myšlenkou Visegrádu „nakazit“ co největší počet různorodých struktur, přispěje to k prohloubení vztahů mezi obcany regionu, usnadní to překonávání různých historicky vzniklých stereotypů vzájemné nevraživosti, přežit-

ků, plodících averzi k sousedním národům a xenofobní náladě, které se objevují v procese sblížování s demokratickou Evropou v našich zemích v části sponěnosti. Také v tom lze spatřovat potenciál visegrádské spolupráce, jako jedné z možných form zvýšení stability v středoevropském regionu.

Nedlouhé dějiny kooperace států středoevropského regionu však poskytují i dosti zřetelná varování před nerealistickými očekáváními, která jsou touto formou spolupráce a na této platformě nenaplnitelná. Pokusy o vytváření nejakeho „středoevropského společenství“, jež by mělo být „plnohodnotnou politicko-ekonomickou organizací, která by měla mít nejen své stálé ústředí“, jak požaduje středoevropský analytik a zpravodaj Mladé frondy Dnes, L. Palata, by mohly mit kontraproduktivní účinek. Místo, aby přispěly k využití reálného ho potenciálu regionální spolupráce, mohly by se stát vžádoucí překážkou jeho prohloubení. Autor této myšlenky naznačil, co by takové společenství, kromě „stálého ústředí“ mělo mit: pevně stanovený rozpočet, případně i parlamentní shromáždění, jakýsi fond budoucnosti, nemělo by být uzavřené, ale mělo by stanovit tvrdé podmínky členství atd. Již z naznačeného je zřejmé, že „středoevropské společenství“ by mělo mit pevně organizovanou administrativní strukturu. Tato představa vyvolává otázkou, zda by snad neměla dokonce kopirovat systém instituci EU:

Na počtu tohoto příspěvku není doslova místa k podrobné oponentu této vizie. Měla-li institucionalizace visegrádské spolupráce v počáteční fázi svého rozvoje nejake stoupence, po letech zápasů o prosazení optimální formy této kooperace do života a po zkoušenostech, které z nich vyplynuly, je projekt naštěstí panem L. Palatou naprostě nepřijatelný. Visegrádská spolupráce není konečným cílem snažení jejich účastníků o integraci, která by se tím omezila pouze na prostor vymezený hranicemi regionu, ale je jednou z cest o usnadnění jejich plnohodnotného včlenění do evropských a transatlantických struktur, aby tím efektivněji přispaly k prosazení vize sjednocené Evropy.

I když Středoevropská dohoda o zóně volného obchodu (CEFTA) vznikla na platformě visegrádské trojky či čtyřky a jako produkt snah o prohloubení vzájemné spolupráce v obchodní oblasti mezi státy, které k ní patřily, dnes tato instituce žije svým vlastním rytem a svými problémy, ačkoli země visegrádské čtyřky v ní i nadále prosazují své důležité zájmy. Podle mého názoru již ji nelze považovat za ekonomickou odnož visegrádské čtyřky. Oprávněnost tohoto názoru potvrzují i záměry, které jsou spojovány s budoucností CEFTA.

Země visegrádské čtyřky po přijetí do EU budou nučeny své členství v ní ukončit, aniž by zanikla. Předpokládá se, že ostatní státy budou mít na existenci Středoevropské dohody o zóně volného obchodu i nadále zájem.

Potenciál visegrádské čtyřky je dán mimořádnými překryti (průnikem) vzájemných důležitých zájmů jednotlivých států, které totiž seskupení vytvářejí. Má-li být

¹Viz Palata, L., Visegrád? CEFTA? Středoevropské společenství? In: Mezinárodní politika, roč. XXII, č. 2/99, Praha, s. 8.

efektívne využit, mél by být realisticky definován, a to nejen z hľadiska jedné nebo dvou zemí, ale všech, ktoré se na této spolupráci podliej. Hlavním impulsem k revitalizaci visegrádské čtyřky nebýly žádné altruistické pohnutky politiků několika zemí, ale jejich strategický zájem na opětovném plynohodnotném zapojení Slovenska do procesu utvárení „nové identity stredoevropského regionu“, protože včlenení tohoto prostoru do širšího evropského rámce bylo bez jeho účasti podstatně otížnejší a složitejší.

Krzysztof Zielke

GEOPOLITIKA STREDOEURÓPSKEJ SPOLUPRÁCE

Bol som požiadany o prezentáciu poľského pohľadu na dôležitosť Visegrádskej spolupráce. Avšak, od roku 1992, keď som pracoval na poľských plánoch integrácie do NATO ako zástupca riaditeľa pre vzťahy s NATO v Kancelárii obrannej politiky Ministerstva národnej obrany Poľska, nepracujem ako politik, ale ako vedec. Tento rok som obhajil dizertačiu *Geopolitika poľskej transformácie ako hlavný proces s rozšírením NATO*. Preto si myslím, že to bude zaujímavejšie pre vás, ak vám lepšie objasním poľské premýšľanie o spolupráci v rámci Visegrádskej štvorky v kontexte rozširovania NATO a EÚ a ak vám poskytnem prehľad o geopolitickej situácii nášho regiónu z vedeckej perspektívy.

Diskutujeme v deň, ktorý sa v mnohých krajinách oslavuje ako koniec prvej svetovej vojny. Dnes, oslavujú moji krajania v Poľsku tento deň ako Deň nezávislosti, v ktorom sme v roku 1918 znova dosiahli svoju suverenitu po viac než sto rokoch rozdeľovania, zotročovania a neistoty. To sú aj dni, keď Európa slávi desaťročie od pádu berlínskeho múra. Z geopolitickej hľadiska sú tieto dva historické momenty veľmi podobné. V oboch prípadoch sa starý politickej poriadok v Európe zrútil a zrodil sa nový. V oboch prípadoch stredoeurópske krajin ziskali, alebo nanovo ziskali svoju nezávislosť. Čo myslím starým alebo klasickým geopolitickým poriadkom v Európe? Posledných tristo rokov mala Európa bezpečnostné poriadky, ktoré boli založené na princípoch rovnováhy sil. Napríklad, takéto pevné rovnováhy silových systémov boli vytvorené pre kontinentálnu Európu po napoleónskych vojnách Viedenskou zmluvou v roku 1815 a znova po druhej svetovej vojne na Jalte a v Potsdame v roku 1945. Vo všetkých rovnováhach silových systémov hralo Rusko centrálnu rolu. V prvom prípade bolo Rusko protiľahou voči pokusom Francúzska o jednotnú kontinentálnu Európu a neskôr – proti pokusom Nemecka podriadiť si Európu. Rola hlavného elementu európskej rovnováhy sil prezentovalo Rusko v strednej Európe. To znamenalo, že v záujme európskej stability Rusko ovládlo Poľsko a neskôr aj zbytok Strednej Európy. Rovnováha silových systémov v Európe sa zrútila niekoľkokrát. Prvýkrát, ako výsledok Francúzskej revolúcie, druhýkrát na konci I. svetovej vojny a nakoniec v roku 1989 po páde berlínskeho múra. Môžeme sa preto pýtať: je to úplný koniec rovnováhy silových systémov v Európe, alebo sme svedkami znovuuvytvárania takého poriadku? Rozšírením NATO vzrástla optimizmus. Ako povedal v minulom roku vo Varšave bývalý predseda Vojenského výboru NATO generál Klaus Naumann, prvýkrát po tristo rokoch je Európa naozaj zjednotená :

„Prvýkrát za tristo rokov sú Poľsko, Nemecko a Francúzsko v tej istej ali-

ancii a pod vedením USA. Ba čo viac, tieto krajiny spolupracujú s Ruskom. Aký ohromný záver tohto strašného storcia!

Môžeme rekapitulovať. Po páde múra, ešte lepšie, po rozšírení NATO, sa začal v Európe tvoriť nový geopolitický poriadok, ktorý už nie je založený na rovnováhe síl, ani na delení Európy, ale je založený na európskej jednote a spolupráci medzi Európskou Úniou a USA. Niekoľky jaz tento nový vzťah medzi Európu a Amerikou nazývaný aj ako nové *transatlantické partnerstvo*. Od tohto nového geopolitického poriadku sa, podľa Washingtonského summitu, očakáva, že bude chrániť bezpečnosť celého takzvaného euroatlantického priestoru. Hoci ešte nie je úplne rozvinutý, rozšírením NATO boli pre to položené základy.

My, v Poľsku vežieme, že v tomto novom geopolitickej usporiadani bude hrať stredná Európa rolu *linch-pin* nového transatlantického partnerstva. Rozšírenie NATO slúži záujmom EÚ aj USA. Ak by bola stredná Európa hrozbou pre bezpečnosť, nebolo by možné ani zjednotenie Nemecka, európske rozširovanie (vrátane Rakúska, Finska a Švédsku), ani zavedenie „euro“ meny. Podobne, ak by nebolo rozšírené NATO, ani záujmy USA v Európe by neboli také pevné. To je to, prečo je stredná Európa tak dôležitá pre nový bezpečnostný systém. To je to, prečo je stredoeurópska spolupráca tak dôležitá.

Poľsko sformulovalo v rokoch 1989–1992 svoju nezávislú zahraničnú politiku, ktorou kľúčovými elementmi sú:

- dvojkofajná východná politika, ktorá predpokladala kolaps Sovietskeho zväzu a nezávislosť Ukrajiny
- integrácia strednej Európy, najprv do NATO a neskôr do EÚ, a nakoniec
- Vísegradská spolupráca.

Stredoeurópska súdržnosť pomohla demontovať mierovými prostriedkami starý bezpečnostný systém, vrátane Varšavskej zmluvy a Sovietskeho zväzu. Poľsko a Maďarsko boli medzi prvými krajinami na svete, ktoré uznali nezávislosť Ukrajiny a suverenitu Ruskej federácie. Poľsko, Maďarsko a Česká republika úzko kooperovali v procese integrácie do NATO. Teraz, naše tri krajiny kontuzujú počas negociačného procesu s EÚ.

Niekto fudia si myslí, že Vísegradská spolupráca strati svoju racionalnosť po zrušení Varšavskej zmluvy a Sovietskeho zväzu. Očakávali, že nový geopolitický poriadok bude založený na novom delení Európy. Niektorí z nich verili, že ich ekonomickej výhody im umožnia lepšiu poziciu v budúcej integrácii do EÚ a mysleli si, že je to omnoho dôležitejšie a reálnejšie, než rozšírenie NATO. Historia ukázala, že všetky takéto názory boli nesprávne. Proces európskej integrácie nie je ekonomický, ale politický. Inými slovami, **budovanie nového bezpečnostného systému je založené na rozširovaní NATO, ktoré urýchľuje proces európskej integrácie a rozširovania EÚ**. Tieto tézy je možné ľahko dokázať, ak porovnáme procesy rozširovania NATO a EÚ. Až keď už bol program NATO *Partnership pre mier* zavedený do praxe a bol funkčný, vymyslia EÚ takzvané *Partnerstvo pre členstvo*. Kým už NATO integrovalo Poľsko, Maďarsko a Českú republiku, EÚ ešte len začala negociačný proces s Poľskom,

Českou republikou, Maďarskom, Estónskom, Slovinskem a Cyprusom. Až keď NATO, počas krízy v Kosove, ponúklo bezpečnostné garancie ako výmenu za možnosť kontroly vzdľného priestoru nad Bulharskom, Rumunskom a ostatnými balkánskymi krajinami, rozhodla sa EÚ začať negociačie tiež s Bulharskom, Rumunskom, Slovenskom, Litvou, Lotyšskom a Maltoiu. Paralela rozšírenia NATO a EÚ naznačuje dve veci. *Po prvej*, rozšírenie bezpečnostného systému na báze NATO je hnacím motorom rozšírenia EÚ. *Po druhé*, bezpečnostný systém založený na rozšírení NATO a európskej integrácii má tendenciu pokryť celú Európu. Niektorí fudia nariekajú, že kríza v Kosove vrhla strednú Európu zo stredu Západu na Balkán. Taki fudia sú tak krátkozrakí, ako ti, ktorí by verili, že Rusko bude hrať v novom európskom systéme podobnú rolu, ako hralo v ostatných tristo rokoch. Uplný opak je pravdu. **Rozšírenie bezpečnostných garancií, garantovaných NATO a integračných rokovania EÚ na Balkán a ďalšie krajiny strednej a východnej Európy by nemali byť chápane ako zastavenie rozširovania NATO, ale ako priamy geopolitický záver vyplývajúci z členstva Poľska, Maďarska a Českej republiky v NATO.**

Vytváranie nového bezpečnostného systému, založeného na rozšírení NATO a EÚ vstúpilo po prvej vlnе rozšírenia do kritickej fázy. Bud tento systém bude pokrývať väčšinu kontinentu, alebo sa rozpadne presne tak, ako sa to stalo s medzinárodným systémom. To je dôvod, prečo mu nepríteria nového poriadku a jeho odporcovia tak stupajú na päty. Ako sme mohli vidieť pri nedávnej kríze v Kosove, nebol to len boj na obranu ľudských práv, ale bol to predovšetkým boj, v ktorom sa rozhovalo o budúcnosti poriadku. Kosovská kríza postavila na jednu stranu Srbsko, Rusko a Bielorusko ako porazených v tomto novom poriadku a na druhú stranu zbytok Európy, ako víťazov.

V súčasnosti sledujeme tiež proces, v ktorom sa bude rozhodovať o budúcnosti krajín bývalého Sovietskeho zväzu. Bud sa zaradia do nového systému, alebo sa z neho sami vylúčia. O tejto otázke sa bude na Ukrajine rozhodovať už túto nedelu.¹² Budúcnosť Bieloruska a Ruska je stále „*vo hviezdoch*.“ Hlavná otázka je samozrejme Rusko, ktorého straténny status európskej mocnosti a hlavného stabilizátora Európy. Rusko sa môže rozhodnúť, že sa stane akousi nezávislou euro-ázijskou mocnosťou, alebo bude pokračovať v spolupráci s NATO a EÚ ako „mladší partner.“ Pre vybratie si prvej cesty je Rusko prislábé, pre vybratie druhej príhrdé. Výsledok vojny proti Čečensku a okrem toho volby v bývalých sovietskych republikách a predovšetkým situácia na Ukrajine a v Bielorusku môžu rozhodnúť o budúcej pozícii Ruska v Európe a vo svete. Samozrejme, je tu tiež možnosť pesimistického scenára, v ktorom ekonomická a vnútorná nestabilnosť v strednej Európe podkopá základy nového systému.

V celek, budovanie nového bezpečnostného a politickejho systému v Európe by mohla byť chápana ako hlavná zmena v strednej Európe. Musíme odpovedať

¹² 14. novembra 1999 sa uskutočnilo druhé kolo prezidentských volieb, v ktorom vyhral doterajší preident Ukrajiny Leonid Kučma pred komunistickým kandidátom Symonenkom

dať súdržnosťou a spoluprácou nielen vo vzťahu k našej politike západnej integrácie, ale aj vyravnanejšie v našej východnej politike.

Spolupráca v rámci Visegrádskej štvorky by mala byť intenzívna. Členovia NATO by mali podporovať integráciu Slovenska a to nielen do NATO, ale aj do EÚ. Integrácia Slovenska je dôležitá zo strategického dôvodu, ako pozemného spojenia s Maďarskom a okrem toho ako efektívne rozhodnutie v kontexte rozšírenia schengenskej hranice. Visegrádska súdržnosť reintegrovať a vyuvať status Slovenska na úrovni ostatných krajín bude najlepším signálom pre ostatné krajinu v regióne, že reorientácia smerom na západ znamená rýchle zisky, podobne ako izolácia od NATO a európskej integrácie vedie k chudobe a degradácii. Existuje dlhý zoznam oblastí, v ktorých by mohli krajinu V-4 spolupracovať a/alebo pomôcť Slovensku v príprave pre členstvo v NATO a pre rokovanie s EU.

Myslim si avšak, že najdôležitejšia je pre naše krajinu súdržnosť v našej bezpečnostnej politike v regióne voči Európe a USA, NATO a EÚ a okrem toho voči Východu. Možno nie všetky západné krajinu toto úplne ocenia, ale naše nezávislé politiky vo veci Východu a rozšírenia NATO boli dokázateľne správne v tých prípadoch, keď sme sa nedali odradiť.

Predovšetkým, krajinu V-4 by mohli svoju súdržnosťou uhraniť našu pozíciu ako *linch-pin*, alebo ako gleg euroatlantickej spolupráce. Nepochopme takú Európsku bezpečnostnú a obrannú identitu (*ESDI – European Security and Defense Identity*), ktorá vyčleňuje USA a nás samotných od stola, kde sa bude diskutovať a rozhodovať o európskych bezpečnostných otázkach. Bez úsilia stredoeurópskych krajín, by nebolo zrušený ani berlínsky mür, ani rozšírené NATO. Spolupráca krajín V-4 pomohla presvedčiť Západ, že NATO a EÚ by mali a budú rozšírené. Podobne, poľská dvojkoľajná politika voči Rusku a Ukrajine je teraz nasledovaná NATO, ktoré podpísalo špeciálne partnerstvo s týmito dvoma krajinami ako doplnok k rozšíreniu. Veríme však, že v oblasti bezpečnostnej politiky v Európe máme stále čím prispieť. V situácii, kedy sú rozšírenie NATO a európska integrácia navzájom tak prepletené, veríme, že ako členovia NATO by sme nemali byť vyčlenení zo žiadneho fóra, na ktorom sa budú diskutovať a riešiť otázky bezpečnosti Európy.

László Póti

VÝZNAM A ÚLOHA STREDOEURÓPSKÝCH INTEGRAČNÝCH ZOSKUPENÍ A VÝVOJ SPOLUPRÁCE V RÁMCI V-4 Z POHĽADU MAĎARSKA

Pri pohľade na dnešnú problematiku by som rád vyšiel z dvoch téz:

- 1 Maďarsko má povinnosť vystupovať regionálne a byť superaktivne v regionálnej spolupráci
- 2 regionálna spolupráca v strednej Európe odhalila vývoj funkcií v tejto kooperácii.

Vrátim sa k 1. téze, prečo má Maďarsko uvedenú povinnosť vystupovať regionálne. Maďarsko tradične vystupuje na tomto poli a už od roku 1989 boli začaté práce súvisiace s budovaním regionálnych bezpečnostných štruktúr v strednej Európe. Ak môžem pripomínať, Maďarsko usilovalo o spoločnú taliansko-rakúsko-juhoslovenskú spoluprácu. V roku 1985 stalo pri zdroze quadragonály a bola vytvorená alpsko-adriatičká spolupráca. Usilovali sme o vytvorenie špeciálnych vzťahov s Rakúskom a okrem toho Maďarsko zohrávalo úlohu katalyzátora pri vzdelávaní sa od Sovietskeho zväzu a sovietskeho bloku (prostredníctvom višegrádskej spolupráce).

Dalším dôvodom pre naše regionálne vystupovanie je zvláštnosť geopolitickej situácie. Maďarsko je malou krajinou v zaujímavom geopoliticom prostredí – bola jedinou krajinou, ktorá mala hranice s troma federálnymi štátmi (Česko-slovenskom, Juhoslováviu a ZSSR). Rozpad týchto štátov mal za následok skutočnosť, že počet susedsých štátov Maďarska sa zvýšil z 5 na 7 a medzinárodné okolie Maďarska sa dramaticky zmenilo. V našom susedstve vznikli z federálnych štátov štáty národné a preto sa vynorili otázky eurokarpatnej regionálnej spolupráce. Táto spolupráca je najlepším príkladom, ako Slovensko, Maďarsko a Rumunsko môžu spolupracovať na regionálnej báze.

Tretím elementom, ktorý ovplyvňuje maďarský prístup k regionálnej spolupráci je, ako sa tento koncept vyvíjal v oficiálnom maďarskom zahranično-politicom uvažovaní. Chcem ukázať, že Maďarsko malo tri zvolené vlády, ktoré mali rôzne dokumenty týkajúce sa tejto spolupráce. V dokumente prevej vlády bola regionálna spolupráca menovaná ako dôležitá dimenzia v maďarskej zahraničnej politike, ale nebola definovaná ako zahranično-politickej prioritá. Bol prijatý konсенzus, že Maďarsko musí mať tieto tri zahranično-politickej priority:

- integrácia,
- politika dobrej susedskej spolupráce,
- otázky maďarskej menšiny v zahraničí.

Tu chcem len ukázať, že regionálna politika vždy hrala dodatkovú úlohu medzi týmito troma politikami.

Nechom sa zaoberať dokumentmi druhej vlády, pretože máme novú vládu ustanovenú len nedávno a je zaujímavé, že pri analýze dokumentu tejto vlády je význam regionálnej spolupráce určitým spôsobom znížený a program regionalizmu je v programe tejto vlády zasadný do bezpečnostného rámcu.

Dostatočnou charakteristikou pristupu súčasnej vlády je, že vedľa kladenia dôrazu na bezpečnostný kontext, kladie väčší a väčší dôraz na ekonomický kontext. Musíme povedať, že ako regionálna forma spolupráce je v tomto dokumente menovaná len CEFTA. Ani CEI, ani V-4 nie sú spomínané v texte tohto významného programu. Z toho by sa dalo vyvodíť, že v maďarskej politike klesá regionálny kontext a v maďarskom politickom slovníku budeť väčšiu orientáciu na bezpečnostné a ekonomické otázky.

Ďalším bodom, ktorý by mal podporiť myšlienku, že Maďarsko by malo byť aktívne v otázkach regionálnej spolupráce, je otázka menšín. Tu však veľmi záleží na jej interpretáciu. Chceme pripomínať dobu, keď sa objavila negatívna interpretácia faktu, že máme svoje minority v susedných krajinách a keď sa Maďarsko snažilo zvýrazňovať otázkou ochrany minority v rámci regionálnej spolupráce. Bolo to pred piatimi rokmi, keď v rámci CEI Maďarsko zvýrazňovalo ochranu maďarskej menšiny a prejavilo myšlienku vypracovať definiciu minority, ich práv a pod. Podľa môjho názoru sa to veľmi neuvážalo a nemyslím si, že to bola úspešná skúsenosť z maďarskej strany. Na druhej strane menšiny môžu zohrať pozitívnu úlohu a to je tá pozitívna interpretácia – niečo, čo sa v literatúre nazýva úloha premostovania (bridge role) v regionálnych alebo bilaterálnych vzťahoch.

Pošledná charakteristická črta, ktorá podporuje myšlienku, že Maďarsko sa má zaoberať regionálnymi problémami je, že Maďarsko v procese integrácie čoraz viac a viac zohráva úlohu hranicného štátu. Ak zoberieme výsledok maďarského členstva v NATO, je možné povedať, že sa cití v určitej izolácii, že je určitým ostrovom v NATO, pretože žiadnen zo susedných štátov nie je členom tohto zoskupenia. Ak zoberieme integračný proces do EÚ z maďarskej perspektívy, tak pravdepodobne štýria zo siedmich susedov Maďarska zostanú mimo tohto integračného procesu, čo bude mať jasné dôsledky pre Maďarsku, ako „*hraničnú krajinu*“.

Čo sa týka regionálnych aktivít mojej krajiny, rád by som upozornil na dva zaujímavé typy paradoxov, alebo protirečení medzi očakávaniami Západu na strane jednej a maďarskými aspiráciami na strane druhej. Aby som nebol abstraktnej, uvediem tiež príklady:

- Tradičné maďarské ponímanie je, že sme Stredoeurópania alebo Západoeurópania, ale súčasne NATO očakávalo, že Maďarsko by malo radšej orientovať svoju bezpečnostnú orientáciu na juh, na balkánske problémy a tým aj na zapojenie sa do južného kridla Aliancie.
- Druhý prípad sa týka SECI (*South East European Economy Initiative*), kde sme členovia okrem Slovenska a Chorvátska, ktoré sa veľmi zdráhali vstúpiť

do tejto organizácie. Podobne sme sa na začiatku veľmi zdráhali aj my, pričom sme argumentovali, že Maďarsko nie je balkánska krajina. Až po ubezpečení B. Clintona a štruktúr NATO, že to neublíží maďarským aspiráciám do Aliancie, maďarski lídri súhlasili a Maďarsko vstúpilo do juhovýchodno-európskej ekonomickej iniciatívy.

V súvislosti s druhou tézou môjho vystúpenia chcem v krátkosti spomenúť vývoj. Ak sa vrátíme späť do roku 1989 ku quadrigonále alebo pentagonále, tak by sme nemali zabúdať, že cieľom bolo dať dohromady krajiny s rozličným sociálnym systémom. Visegrádska spolupráca v periode 1989–1991 bola zameraná na koordináciu práce a zabráneniu vzniku škôd v súvislosti so Sovietskym zväzom a sovietskym blokom. Pri konkrétnejšom časovom členení môžeme povedať, že Visegrád medzi rokmi 1991–1993 bol zameraný na lobing pre členstvo a podporovanie imidžu. CEFTA od roku 1994 malu funkciu podpory integrácie a pripravy regionálneho obchodu. Visegrád posledných rokov je zameraný hlavne na lobing pre urýchlenie vstupu Slovenskej republiky do NATO a EÚ.

V poslednom bode chcem povedať niečo o Stredoeurópskej iniciatíve (CEI), ktorá od roku 1996, kedy sa jej členmi stali Bielorusko a Ukrajina, môže prispieť na riešenie deliacich čiar, o ktorých sme hovorili skôr. Na záver by som rád navrhol, aby sme si na jednej strane neidealizovali formy regionálnej spolupráce, ale na druhej strane by sme ich ani nemali démonizovať. Vychádzajme z predpokladu, že regionálna spolupráca je štandardným pragmatickým nástrojom zahraničnej politiky a snažme sa vynútiť extrémom snivania stredoeurópskych intelektuálov o silnej strednej Európe. Zároveň sa snažme vynútiť aj prístupu „klauskovského typu“ oponentú voči tejto spolupráci a zvýrazňovať iba individuálnej cesty a usilujme sa v tejto spolupráci realizovať strednú cestu.

Diskusia k vystúpeniam Pavla Popjaka, Vladimíra Lešku, Krzysztofa Zielkeho a Lászla Pótiho

Vladimír KMEC

Pripomenu, že v rámci V-4 sa začala rozvíjať spolupráca aj na poslaneckej úrovni stretnutím predsedov zahraničných výborov a výborov pre obranu jednotlivých parlamentov. V nadväznosti na myšlienku Vladimíra Lešku o prekrývaní sa záujmov sa pyta, či existuje zhoda priorit v budúcej činnosti V-4 a zároveň, ako by mohli byť postavené priority z hľadiska rozširovania NATO, rozširovania EÚ a spolupráce v rámci V-4.

Christoph ROYEN

Z hľadiska prerokovannej problematiky odporučil, že by bolo dobré povedať konkrétné príklady, kde sú problémy a aké sú prekážky pri revitalizácii tejto spolupráce za posledné dva roky.

László PÓTI

Položil otázku na slovenských účastníkov, ako by hodnotili scenár, ktorý sa javí ako pravdepodobný a to, že Slovensko by nasledovalo rakúsky model, teda stało by sa najprv členom EÚ a potom členom NATO. Vychádza z predpokladu, že NATO nemusí byť až také otvorené, ako to bolo doteraz. V druhej otázke sa zameral na problematiku verejnej mienky na riešenie krízy v Kosove.

Krzysztof ZIELKE

Z geopolitického pohľadu si nemyslí, že by Slovensko definitívne malo rozhodnúť, či íst najprv do NATO a potom do EÚ. Do týchto štruktúr by sa malo zapojiť nie priornej z ekonomických, ale z geopolitických dôvodov, to znamená viďť geopolitickú situáciu tohto priestoru a uvedených aliancii. Predpokladá, že bude potrebné prehliubiť spoluprácu v bezpečnostnej a strategickej oblasti, pričom medzi konkrétné úlohy je možné zaradiť spoluprácu v oblasti infraštruktúry a to najmä v telekomunikáciách, doprave a energetickom systéme. Ďalšou možnosťou je spolupráca v oblasti zbrojného priemyslu, kde by sme mali hľadať spoločné riešenie, ako sa dostanť do európskych a euroatlantických kooperáčnych štruktúr. V rámci spolupráce V-4 upozornil na iniciatívu poľského Ministerstva zahraničných vecí vytvoriť nadáciu, do ktorej by každá krajina prispela výškou 250 tisíc euro. Za dôležitého považuje spoločnú politiku voči Ukrajine aj v nadávosti na myšlienku Christopha Royena, že Európa venuje málo pozornosti východu. Naše krajinu by preto mali byť tími, ktoré sa najviac zaujímajú, čo sa môže stať na našich východných hraniciach a vo vývoji Ukrajiny. Mali by sme byť tími, ktorí poskytujú rady a usilujú o výpravnú vývoj situácie.

Pavol POPJAK

V reakcii na možné prekážky pri fungovaní oživenej V-4 zvýraznil, že Slovensko vníma veľmi pozitívne činnosť, ktorá sa rovinula od mája 1999. Pociťujeme konkrétnu pomoc pri spracovaní MAP a zámerom je udržať úroveň doterajšej spolupráce. Zároveň však musíme vidieť, že krajinu V-4 uvádzajú aj v iných dimenzích a ich cieľom nemôže byť iba otázka Slovenska a jeho integrácie. K otázke Lászla Pótho o možnosti vstúpiť najprv do EÚ zdôraznil, že sa mu zdá pravdepodobnejší ten trend, ku ktorému smerujeme v súčasnosti – trend do NATO. Opiera sa o pozitívne hodnotenie Slovenskej republiky a myslí si, že najbližší vrcholový summit NATO dá jasné odpoved' o ďalšom rozširovaní, pričom dúfame, že to bude veľmi skoro. V súvislosti so vstupom do EÚ, podľa vyjadrenia členov Európskej komisie, sa zdá, že najrátanejší termin ďalšieho kola bude koniec funkčného obdobia terajšej komisie. To tiež ukazuje na väčšiu reálnosť skoršieho vstupu do NATO, než do EÚ. Pri pohľade na vnimanie NATO a kosovskej krízy verejnej mienkou poukázal na skutočnosť, že podpora vstupu do NATO začína opäť narastať. Nedostatkom bolo, že chýbala kampaň k tejto problematike a veľká časť verejnosti si nebola istá tým, či predchádzajúca vláda naozaj mala záujem o integráciu. Zdá sa, že dnešná opozícia, hlavne HZDS, trochu jasnejšie deklaruje záujem o vstup do NATO. Predpokladá, že pozitívne názory verejnej mienky

na tento problém prekročia úroveň 43 %. K problematike hierarchizácie priorit, ktorú otvoril Vladimír Kmc, zvýraznil, že z hľadiska časového faktoru je prioritu NATO. Tam je predpoklad najskôršieho vstupu. Ak hovoríme o Európskej únii, tá je pre nás prioritu v súčasnosti z hľadiska prípravy Helsinského zasadnutia. Z celkového pohľadu je však integrácia do EÚ na druhom mieste po NATO. Spoluprácu V-4 chápeme ako integrálnu súčasť obidvoch procesov.

Christoph ROYEN

Zvýraznil, že myšlienka skoršieho vstupu do dveri NATO nie je zlá, ak by boli tiež dvere otvorené. Za dôležité však považuje, aby boli dvere do EÚ otvorené tiež, pretože iba otvorenie dveri do NATO nebolostatočné. Považuje to za komplexný proces. Spoluprácu v rámci V-4 vidí ako element pristupovej stratégie, ktorý možno pomôcť riešiť problémy a poskytovať súčtu na realizáciu dvoch integrácií medzi susedmi (bez ohľadu na to, či by sa táto spolupráca rozšírila aj o Slovensko). Dôležité je pochopíť, že NATO a EU rovnanajú systém integrácie 40 rokov a naše krajinu boli v systéme, ktorý neuznával integráciu aj napriek tomu, že tento pojem zaviedol v 70-tych rokoch a nazval ju socialistickou integráciou. Nebola to však integrácia, pretože všetko bolo diktované z Moskvy a bolo problematické budovať integračné vzťahy. Preto je pre tieto krajinu lepšie začať integráciu na nižšej úrovni. Ak krajinu V-4 pridu na rokovania so spoločnou ideou, môže to mať lepší dopad na výsledok.

Vladimír LEŠKA

Z hľadiska prenku záujmov už z vystúpení vyniklo, o aké záujmy v rámci V-4 ide. Hlavným záujmom je stabilita stredoeurópskeho regiónu a na tom majú záujem všetky štyri krajin. Je aj v záujme Českej republiky, aby na Morave nebola budovaná nejaká schengenská hranica, ktorá by mala negatívne dôsledky pre obyvateľov oboch krajín, teda nielen iba pre bezpečnosť štátu. Bezpečnosť občana je hlavným subjektom úsilia moderného štátu. Zároveň musíme vidieť aj záujem o vytvorenie geostrategickej kompatibilitu. Tým, že Slovensko je miesto rámca NATO, sa vytvára v priestore niečo, čo premiér Dzurinda ukazuje ako Zub, pripadne Madelaine Albrightová ako čiernu dieru. Záplnenie tohto priestoru je záujmom Českej republiky a slov' maďarskou premiérou na tatranskom zhromaždení V-4 o stredoeurópskej identite svedčia o tomto záujme tiež. Za veľmi dôležitý považuje preto prenik záujmov a ich abstrahovanie do spoločných záujmov ako dôležitý prvok obnovenej spolupráce. Trochu ho prekvapuje skepatický názor kolegov z Nemecka na vývoj tejto spolupráce. Myslí si, že spolupráca v rámci V-4 je obnovená na úroveň roku 1992. Z hľadiska určitého hierarchického pohľadu na priority, ktorý nastolí Vladimír Kmc, si myslí, že spoluprácu v rámci V-4 nie je možné postaviť na úroveň s prioritami voči EÚ a NATO. Cieľom nie je visegrádska spolupráca ako taká, ale skutočnosť, že je to metóda, postup a forma realizácie vyšších záujmov. Tým najvyšším záujmom je, aby deliace čiary nepostihovali Európu v tej podobe, ako sme ich poznali doteraz.

Vladimir JAKABČIN

Vyjadri podporu myšlienke prekrývania záujmov v duchu vystúpenia Vladimíra Lešku. Potrebu našej kooperácie okrem toho, čo bolo povedané, zvyrazňuje uznávanie rovnakých hodnôt. V súčasnosti sa spolupráca rozvíja aj na nižšej úrovni, úrovni expertov. Dôležitá je aj bilaterálna spolupráca, ktorá urychluje bezpečnosť a stabilitu a pomáha našej integračnej snage. NATO a EÚ sú obe chápane ako priority v našej zahraničnej politike a z času na čas je niektorá v popredí pred druhou. Pretože v decembri očakávame pozvanie do EÚ, môže byť EÚ v tomto období „troška vpred“. Vzhľadom na kredibilitu politiky otvorených dverí NATO však očakávame, že nasledujúci summit NATO o rozšírení dá šancu Slovensku. V prípade pozvania by naše členstvo mohlo byť realizované veľmi skoro a nemal by to byť komplikovaný proces. Všetky tieto formy spolupráce prinášajú pozitívny vplyv na bezpečnosť a spoluprácu.

Milan LABUŽÍK

Maďarská republika nás dala k haagskému súdu a existovali vyhlásenia, že do stavu Gabčíkovo-Nagymaros neukončí. Aj keď nepochybujeme o úpravnosti tejrajších vzťahov maďarskej vlády, zdá sa mu, že Gabčíkovo-Nagymaros by sa mohlo v našich vzťahoch negatívne odrazil. Pýta sa na posun v názoroch o tejto problematike.

László PÓTI

Na túto problematiku existuje fažká odpoveď. V postojoch súčasnej maďarskej vlády nastali, oproti predchádzajúcej vlády, zmeny. Predchádzajúca vláda reálizovala v Haagu „paralelnú taktilku“, t. j. popri oficiálnych rokovaniach aj rokovania neverejne. Nová vláda popiera možnosť riešiť tieto problémy mimo Haag, to znamená iba dohodou. Problem je, že Haag nič nevyriešil a konkrétnie interpretácie Slovenska a Maďarska sú vzdialené. Na expertných rokovaniach však vidieť určité kompromisy.

Grigorij MESEŽNIKOV

Výskum Inštitútu verejných otázok potvrdil veľkú ambivalentnosť v postojoch obyvateľstva ku Kosovu. Takmer 70 % obyvateľov považovalo Miloševiča za zodpovedného za tragédiu kosovských Albáncov, ale na druhej strane rovnaké percento nesúhlasilo s náletmi na Juhosláviu a ani s rozhodnutím vlády otvoriť vzdľšný priestor. Treba hodnotiť odvahu vlády SR, s ktorou prijala toto rozhodnutie. Na postojoch verejnosti sa prejavili viaceré faktory, príčom niektoré súvisia so vzorcami politickej kultúry a s historickými tradíciami, napr. pri vnímaní Juhoslávie a Srbov na Slovensku. Rovnako zohral úlohu aj postoj médií a politických aktérov. Na ďalnej strane bolo rozhodnutie vlády, ktorá nie celkom zvládla mediálnu prezentáciu a na druhej strane politické subjekty, ktoré sa postavili negatívne voči jej rozhodnutiu. V tomto prípade polemizuje so slovami Pavla Popjaka, pretože práve postoj HZDS a SNS ovplynil negatívne vnímanie rozhodnutia vlády. Avšak nie je celkom správne si myšľať, že pokles dôvery obyvateľov voči NATO nastal až po kosovskej kríze. Už v januári sa

výrazne znížila podpora vstupu do NATO, čo súviselo so skutočnosťou, že HZDS ako vládná síla verbálne deklarovalo záujem o vstup do NATO, ale praktická politika bola v rozpore s takto deklarovaným cieľom. Po volbách prešla na otvorené proatlantické pozície a preto je fažké tvrdiť, že HZDS je viac proatlantické. V parlamentnej rozprave poslanci HZDS dosť tvrdzo útočili na rozhodnutie slovenskej vlády a na politiku NATO. Proatlanticky orientované sú hlavne strany súčasnej koalície

Krzysztof ZIELKE

Pri pohľade na pozitívnu a negatívnu verejnú mienku voči NATO a Kosovu sa ukaže, že málo ľudí vedelo zhodnotiť, že ide o ochranu mieru a demokracie. Verejná mienka je potrebná, ale vláda môže rozhodoval. Pre lepšiu spoluprácu v rámci V-4 odporúča využívať *Internet* vrátane vytvorenie *webovej* stránky.

Pavol POPJAK

Pri výjadrení názoru na možné zmeny v postojoch HZDS vychádzal skôr z udalostí posledných týždňov, čo súvisí s transformáciou HZDS na politickú stranu a určovaním cieľov a priorit. Ak dnes hovoria o vstupe do NATO, znie to trocha ináč a v tom by mohla byť nádej na zmenu prístupu. Mohlo by to posunúť podporu vstupu do NATO aj medzi volicími tejto strany.

Vladimir LEŠKA

Súhlasí so spoločnou stránkou na *Internete* a upozorňuje, že české Ministerstvo zahraničných vecí má už pre V-4 vytvorenú *internetovú* podstránku. Vyjadruje názor, že je potrebné aj prehľbovanie inštitucionálnych väzieb a tomu sa Visegrád bráni. Podstatné je, aby sa nevytvorili nové štruktúry, ktoré by pohitli veľa prostriedkov a byrokratov. Skôr by sme mohli vychádzať z návrhu László Pótiho nepreceňovať niektorý typ spolupráce na úkor iných a využiť všetky formy v záujme dosiahnutia vyšších cieľov.

Vladimir KMEC

Odporúča, aby V-4 pracovala na komplementarite (doplňkovosti) s inou integračnou štruktúrou a súhlasí s myšlienkou, ktorú Vladimír Leška pomenoval ako mieru prekrycia záujmov. Táto miera prekrycia by mala v nasledujúcom období priniesť aj zhodu v prioritách.

František MURÍN

Položil otázku, čo si László Póti predstavuje pod pojmom „premosťovanie“ v hľadisku kontextu národnostných menšín.

László PÓTI

Tento pojem je súčasťou politického slovníka a naznačuje, že menšiny nemusia zohrať úlohu, ktorá by bránila rozvoju bilaterálnych vzťahov, ale naopak, môžu napomôcť pri formovaní. Prepojením civilizácie, kultúry, jazyka a ekonomických vzťahov je to možné.

POZNATKY, SKÚSENOSTI A MOŽNOSTI VOJENSKEJ SPOLUPRÁCE V STREDOEURÓPSKOM REGIÓNE Z POHĽADU RAKÚSKA

Aké môžu byť úlohy ozbrojených síl v stredoeurópskom regióne:

- obrana vlastného teritória
- operácie na podporu národnej bezpečnosti
- humanitárne operácie a operácie na pomoc pri katastrofách na vlastnom území
- aliančné záväzky
- medzinárodné záväzky – operácie na podporu mieru

Medzinárodné spoločenstvo je konfrontované kvantitatívnymi a kvalitatívnymi výzvami dotýkajúcimi sa obhajovania mieru a bezpečnosti. V súčasnosti vzrástá rozsah medzinárodných operácií, všeobecne nazývaných „mierové operácie na podporu mieru (Peace Support Operations – PSO)“ a to z dôvodu komplexnosti vnútorných konfliktov. Rozsah operácií sa zmienil z rozsiahlych vojenských operácií na operácie zahrňujúce civilné, vojenské a humanitárne aspekty. Každá takáto misia je zároveň svojím spôsobom špecifická, pretože každý konflikt má svoje vlastné korene vzniku. Preto je mylná predstava, že sa tieto operácie dajú robiť cez „kopírak“. Znamená to, že každá operácia sa musí „šífi na mieru“ a to podľa okolností za akých konflikt vznikol a čo je politickým cieľom pri jeho riešení. Z toho potom vyplýva, že je najvýhodnejšie mať v krajinách, ktoré sa rišeniu konfliktu chču zúčastniť, už dopredu vytvorené, pripravené a udržiavane zdroje, schopné flexibilne reagovať.

Mnoho štátov dnes stojí aj pred problémom znížovania vojenských rozpočtov a v mnohých prípadoch tiež pred rozsiahlu reduciou materiálnych prostriedkov. Vojenská účasť v mierových operáciách je čoraz viac nákladnejšia a to predosvetkým pre menšie krajinu. Len vo vynimočných prípadoch si budú môcť tieto krajinu dovoliť účasť v mierových operáciach s väčším kontingentom než je prapor. Ďalším problémom je obmena personálmu pri dlhodobejšom angažovaní. To sú dôvody, prečo sa menšie krajinu snažia o podelenie nákladov tak na prípravu, ako aj na samotné vykonanie misii. Možnou cestou ekonomizácie nákladov ešte pred samotnou prípravou operácie je funkcionálna špecializácia. Multinacionálnosť a multifunkčnosť znamená totiž vzájomnú spoluprácu buď s „inými“ krajinami, alebo so „inými“ expertizami oblasťami. Multifunkčné a multinacionálne operácie si vyzádzajú vysoký štandard prípravy predosvetkým v oblastiach výcviku, logistiky a operačných postupov. Za danych okolnosti by to mohli byť spoločné plánova-

nie a príprava so skupinami vybraných krajín, ktoré majú široké skúsenosti a vysoké standarty v oblasti PSO. Dobrým príkladom na dlhú dobu pre nás môže byť Severská spolupráca. Čo sa týka stredoeurópskeho regiónu, podobná spolupráca by mohla byť založená na existujúcich dobrých susedských vzťahoch a na snahu zlepšiť schopnosť stredoeurópskych krajín spojeným úsilím.

Za posledných niekoľko rokov dosiahli PSO multidimenzionálny rozmer. Dnešné PSO neobsahujú len požadované vojenské úlohy, ale aj rôzne druhy iných funkcií, ako sú napr. civilno-politicke aktivity, humanitárne asistencie, odstraňovanie min, rozsah praktických odzbrojovania, demobilizácia a reintegrácia bývalých bojovníkov, zlepšovanie a monitorovanie dodržiavania ľudských práv, monitorovanie volieb a konanie, ale nie naposledy informovanie obyvateľstva. Inými slovami, na jednej strane je vojenský komponent spojený s inými komponentmi, ale na druhej strane to znamená, že musí plniť oveľa väčší rozsah úloh. Multifunkčnosť a komplexnosť dnešných PSO kladie nové požiadavky na vojakov, ktorí musia byť dobre vycvičení, pripraveni, vybavení na tieto misie a musia byť schopní uskutočniť úlohy v primeraných bezpečnostných podmienkach a čo najbezpečnejšie.

Jedným zo základných cieľov Partnerstva za mier je udržiavať schopnosť a pripravenosť, prispieť v súlade s rámcom určeným národnou ústavou do operácií vedených v rámci právomoci OSN a/alebo KBSE. V súlade s týmto účelom, je cieľom CENCOOP (Spolupráca krajín strednej Európy) „...prostredníctvom regionálnej spolupráce zlepšiť schopnosť stredoeurópskych krajín, aby mohli omnoho efektívnejšie odpovedať na budúce požiadavky mierových operácií na podporu mieru“. CENCOOP bude schopný zriadíť „ad hoc“ mnohonárodné kontingenty z dvoch alebo viacerých participujúcich krajín od prípadu k prípadu.

Všeobecný profil misií kontingentov CENCOOP obsahuje :

- misie s mandátom OSN a misie na základe kapitolí VIII Charty OSN v súlade s regionálnymi dohodami
- operácie v súlade s kapitolami VI a VII Charty OSN, také ako sú podpora a asistencia Conflikt Prevention, Peacekeeping, Peace Enforcement, Peace Building, Peacemaking a Humanitarian Operations.

Pre svoju účasť na operáciách sa každá členská krajina rozhojduje samostatne od prípadu k prípadu. CENCOOP je mnohonárodný program aktívov mälych krajín strednej Európy, ktorý sa riadi princípmi Charty OSN a Ágandy pre mier práve tak, ako súčasnými a budúciemi rozhodnutiami OSN. To znamená, že základom je pohocpenie odporúčaní OSN týkajúcich sa zlepšenia pripravnosti, interoperability a kapacity možných prispievateľov pre PSO a to v súlade s mnohonárodným regionálnym systémom :

- ciele UN Stand-by Arrangement System
- odporúčania pre regionálnu spoluprácu pri mierových operáciách
- odporúčania pre štandardizáciu výcviku a prípravy pre misie medzi potenciálnymi krajinami, prispievajúcimi vojenskými jednotkami a štátnym vplyvom, pokiaľ ide o prerozdelenie skúseností a majetku

Tento program je zameraný aj v prospech plnenia principov OBSE, týkajúcich sa predchádzaniu konfliktom a kooperatívnej bezpečnosti.

CENCOOP je založený v súlade s programom PZM a preto každá participujúca krajina sa riadi svojim individuálnym partnerským programom PZM. CENCOOP sa bude snažiť čo najlepšie využiť relevantné súčasné a budúce výsledky tohto programu vo svojej činnosti a je len doplnkom doterajšej veľmi dobrej spolupráce medzi susednými krajinami. Výsledky zo *Lessons Learned Process of UN a Ad hoc skupín Politicko-vojenského Riadiaceho výboru EAPC pre spoluprácu pri mierových operáciách* budú napomáhať rozvoju spolupráce v praktickej činnosti. Rakúsko, Maďarsko, Rumunsko, Slovensko a Slovinsko sú zakladajúce krajiny CENCOOP. Ich ministri obrán podpisali *Letter of Intent* 19. marca 1998. Švajčiarsko podpisalo tento dokument 19. marca 1999 a Česká republika, ktorá sa zúčastnila prvotných rokovania, zostala aj nadalej len „pozorovateľom“.

CENCOOP však zostane aj nadalej otvorený pre ostatné stredoeurópske krajinu, ochotné a schopné prispievať k naplneniu spoločných cieľov stredo-európskej spolupráce. Bude zintenzívňovať proces výmeny názorov a skúseností, zlepšovať spoluprácu v oblastiach výcviku, logistiky a relevantných procedúr štandardizácie a prerodzefaviať zdrojov, usilovať sa o harmonizáciu politík a doktríni, zaoberať sa vykonávaním spoločných cvičení a spoluprácou v iných odsúhlasených oblastiach.

Výcvik je základnou požiadavkou pre akúkoľvek formu mnohonárodnej spolupráce. Logistika, ako jedna z najzážisťších otázok zabezpečenia interoperability v mnohonárodných operáciách je druhou doležitou oblasťou spolupráce. Ďalej sú to otázky predpisov, zahrnujúce predovšetkým otázky zamestnania a politiky použitia sil. Čo sa týka cvičení, týka sa to predovšetkým spolupráce na bialterálnej úrovni, alebo mnohonárodných cvičení organizovaných v rámci PZM, alebo cvičení „v duchu PZM“. Účasť mnohonárodných modulov alebo kontingentov na takých cvičeniach, alebo vytvorenie vopred pripravených buniek, schopných reakcie, by mohlo byť považované ako vzor. Spolupráca v oblasti výcviku, logistiky a cvičení pomôže vytvoriť rámec pre dopredu pripravené kontingenty, schopné vykonať spoločné misie. Mnohonárodné zdroje budú spravované spoločným fondom, podobným ako je globálny systém OSN „Stand-by Arrangement System“, ale s tvrdšími normami pre pohotovosť a pripravenosť. Kompozícia modulov pre široké operačné spektrum bude vytvorená flexibilná organizačná štruktúra. Aktivity CENCOOP budú doplnkami k ďalším medzinárodným projektom a iniciatívam.

Vytváranie systému mnohonárodných Task Force

Modulárny systém dovoluje vytvorenie mnohonárodných stand-by kontingentov pre PSO. Kontingenty budú vytvárané z vopred pripravených modulov ako task force a to až do predpokladanej úrovne brigády. Brigádna štruktúra bude organizačným

usporiadanim, ktoré by malo slúžiť pre prípravu a organizovanie možného mnohonárodného príspevku do budúcich operácií na podporu mieru. Štruktúra brigády by mala pozostávať z rôznych modulov (štáb, mechanizovaná pechota, podporné jednotky, ženisti etc.), ktoré môžu byť vytvárané na základe aktuálnych požiadaviek. Pretože štruktúra task force bude flexibilná, bude s ňou možné:

- posilniť task force, ktoré budú vytvárané OSN, alebo inou regionálnou organizáciou, alebo
- nahradíť časť nasadenej brigády a
- akceptovať národné príspevky, ktorími nie sú typické elementy ozbrojených síl, napr. také ako sú vojenskí pozorovatelia, neozbrojené podporné elementy, zdravotnícke jednotky a iné neozbrojené alebo civilné expertné tímy,
- vytvoriť špeciálne podporné jednotky pre prírodné katastrofy a humanitárnu pomoc.

V ktoromkoľvek momente a na ktoromkoľvek stupni spoločných aktivít sa môžu participujúce krajinu rozhodnúť nezáčastnij sa resp. preniesť svoju participáciu na projektoch CENCOOP, okrem aktivít podľa zvláštnych dohôd.

Štandardy pohotovosti

Princip vytvárania task force vyžaduje určitý čas na ich aktuálne rozvinutie. Sily na úrovni brigády nebudú schopné zasadenia v krátkom čase. Snáď niektoré moduly by mohli mať vysoký stupeň pohotovosti.

Mechanizmy spolupráce v rámci CENOOP

Zasadnutie ministrov obrán

Ministri obrany predstavujú najvyšší orgán spolupráce, predovšetkým vo vzáahu k prijmaniu principiálnych rozhodnutí, ktoré majú vplyv na multilaterálne vzťahy členských krajín. Najčastejšie budú navzájom konzultovať pri iných stretnutiach. Pravidelné stretnutia ministrov obrany budú len podľa potreby. To znamená v prípade schvaľovania rozhodujúcich krokov, dohôd a mnohonárodných aktivít, na ktorých sa bude CENCOOP podieľať. Ich politické riadenie a hlavné politické rozhodnutia budú základom aktivít spolupráce.

Riadiaci výbor

Riadiaci výbor slúži ako miesto pre vypracovanie rozhodnutí ministrov obrany týkajúcich sa budúceho vývoja CENCOOP. Vede rokovania pre dosiahnutie potrebného mnohonárodného konsenzu a na základe návrhov koordinačnej skupiny prípravuje a implementuje spoločné aktivity. Predsedajúcim riadiaceho

výboru je v súčasnosti Maďarsko a jeho práca je podporovaná sekretariátom v Rakúsku.

Koordinačná skupina

Koordinačná skupina (v súčasnosti riadená Maďarskom) sa stretáva na svojich pravidelných stretnutiach na riešenie nasledujúcich úloh:

- analýza spoločných potrieb
- vývoj rôznych postupov pre zadávanie úloh pracovným skupinám a pre využitie ich pracovných kapacít

Neskôr budé koordinačná skupina posudzovať návrhy spracované pracovními skupinami v jednotlivých oblastiach a po ich posúdení odporuči vybrané projekty riadiacemu výboru, ktorý potom rozhodne o ich implementácii. Implementáciu rozhodnutí prijatých riadiacim výborom koordinuje koordinačná skupina. Opatrenia, odsúhlasené na úrovni koordinačnej skupiny zostávajú v platnosti až dovedy, kým si ich zmenu nevyžaduje prax, alebo pokiaľ o ich zmenu nerozhodne riadiaci výbor. Takto je možné ušetriť riadiaci výbor pred rozhodnutiami, ktoré by mohli byť unáhlené a výzadujúce si neskôr ich ďalšie zmeny. (Na začiatku musela skupina vypracovať základné dokumenty pre spoluprácu, hlavne dokumenty vymedzujúce činnosť a právomoci riadiaceho výboru a pracovných skupin a ich počiatočné pracovné plány)

Pracovné skupiny

V mnohonárodných pracovných skupinách sú experti z rozdielnych oblastí poľa požiadaviek CENCOOP, predovšetkým mnohonárodného plánovacieho štábu a podľa rozhodnutia koordinačnej skupiny.

Mnohonárodný plánovací štáb

Je určený pre vytvorenie mnohonárodného plánovacieho štábu (PLANSTAFF), zodpovedného za prípravu a vytvorenie *vopred pripravených kontingentov pre mierové operácie (PREPCON)*. Plánovaci štáb bude obsahovať základné prvek veliteľstva *task force*, rozvinovaných pre operácie a s ktorými sa uvažuje ako základnými prvkymi budúceho mnohonárodného veliteľstva CENCOOP.

Úlohy, ktoré by mal plniť plánovaci štáb:

- rozvíjanie štandardných operačných postupov,
- spracovanie a priebežné dopĺňovanie databanky možných priestorov nasadenia, ktorá má umožniť skratenie času potrebného na plánovanie a prípravu nasadenia jednotiek,

- plánovanie a riadenie operačného a logistického výcviku a cvičení,
- podpora veliteľstiev organizácií pri operačnom plánovaní na taktickej úrovni, vrátane plánovania kontingentov a participovania vo „fact-finding“ misiach,
- zber a výhodnocovanie poznatkov z uskutočnených misií,
- predkladanie ročnej správy riadiacemu výboru a to predovšetkým o stupni pripravenosti PREPCON a štábu brigády,
- plnenie ďalších úloh zabezpečenia CENCOOP.

Plánovaci štáb je umiestnený v Badene pri Viedni a bol vytvorený v dočasnej štruktúre koncom roku 1998. V súčasnej „mierovej“ štruktúre pracuje 16 štábnych pracovníkov z terajších 6 členských štátov.

NOVÁ TVÁR MULTINACIONALIZMU – VOJENSKÁ SPOLUPRÁCA V STREDNEJ EURÓPE

V priebehu vývoja posledných rokov – zvlášť, keď v súvislosti s rozširovaním NATO, zaujíma zahraničná politika prioritné miesto vo všetkých krajinách – vi-segrádski politici často a v plnej mieri poukazovali na reštrukturalizáciu svojich ozbrojených síl vo svetle integrácie do NATO. Tento spôsob tlaku sa stal určitou prekážkou ďalšej, alebo hlbšej spolupráce medzi týmito krajinami.

V súvislosti so zmenami menili stredoeurópske krajiny svoju bezpečnostnú a obrannú politiku, hoci rôznym tempom. Boli rozvinuté nové stratégie národnnej bezpečnosti, ozbrojené sily boli depoliticované a znižené a spolu s procesom demokratizácie bolo zavedené ich civilné riadenie a kontrola. Hoci z dôvodu zastaranosti techniky bola potrebná rýchla modernizácia, táto nemohla začať z dôvodu nedostatku potrebných zdrojov, čo vyplynulo z ekonomickej recessie zapríčinenej prechodom na trhovú ekonomiku.

Okrem nedostatku priamych projektov vojenskej spolupráce, krajiny V-4 prejavili záujem a schopnosť prevziať medzinárodnú zodpovednosť (a vyjadrili politickú vôľu využiť svoj nový status na to, aby neboli iba importérmi bezpečnosti) cestou participácie v operáciách na podporu mieru (Juhoslávia, Perzský záliv).

Rozšírenie NATO skôr napomohlo pri podpore spolupráce medzi stredoeurópskymi štátmi, než vytvorilo rozdiely medzi nimi.

Ale mnohi experti podciarkujú, že rozširovanie EÚ môže s väčšou pravdepodobnosťou potenciálne vytvoriť takéto delenie (deliae čiary), než rozšírenie NATO. Preto musí byť viac pozornosti venované na zvládnutie negatívnych následkov v súvislosti s rozširovaním EÚ.

V súvislosti s NATO a EÚ je brané do úvahy to pozitívum ďalšieho rozšírenia v strednej a východnej Európe, že môže pomôcť pri podpore stability predpokladajúc, že krajiny pozvané na pripojenie k NATO/EÚ vykonali demokratické reformy a sú stabilné, majú dobré susedské vzťahy a vyvijajú úsilie pre spoluprácu s tými krajinami, ktoré ešte zostávajú mimo NATO a EÚ.

Mnohi experti podciarkujú, že v porovnaní s politickými problémami medzi dvoma krajinami sú vojenské vzťahy oveľa lepšie. Napriek nacionalistickej rétorike premiera Mečiara, ministri obrany dvoch krajín (SR a MR) podpisali dohodu o opatreniach na budovanie dôvery (vrátane spolupráce letectva a protivzdušnej obrany), čo zabranuje zapojeniu sa do vzájomných vojenských pretekov. Máme veľa medzinárodných fór, ktoré môžu ufháčiť prehĺbenie vzťahov medzi Slovenskom a Maďarskom.

Myslím si, že najlepším riešením by mohli byť bilaterálne vzťahy, alebo spolupráca krajín V-4, zároveň však rozšírené PIP, EAPC a MAP by mohli

slúžiť ako nástroj ďalšej spolupráce medzi dvoma krajinami. Základom, ktorý ovplyni dalšíu spoluprácu, bude smerovanie Slovenska v nasledujúcich rokoch. Tu sú dve možnosti – europeizácia alebo izolacionizmus. V prvom prípade bude Slovensko smerovať do NATO a EÚ, ale v druhom bude izolované od európskeho procesu. Viete dobre, rovnako ako aj ja, že kritériá k pripojeniu sa k Atlantickej aliancii sú tie isté, aké sme mali my pred niekoľkými rokmi (demokratický rozvoj krajiny, demokratická kontrola ozbrojených síl, dobré susedské vzťahy a reforma obrany). Všetci takisto dobre vieme, že nie je ľahké tieľa požiadavky naplniť.

Ak uvažujeme v bilaterálnych terminoch, tak máme veľa dobrých vzťahov, ale je veľmi ľahké nazvať ich perfektnými. Veľa našich kontaktov je založených na báze dielčích vojenských východísk, ale nemáme žiadny projekt, ktorý by prehľbil spoluprácu. Naši vojenski predstaviteľia sa často stretnávajú, podpisu mnoho dohôd – v budúcom roku máme v bilaterálnom pláne 63 úloh. Zároveň však potrebujeme podpišať dohodu o ochrane informácií, čo je dôležité, ak chceme prehľbiť naše vzťahy z pohľadu NATO.

Problémy multinacionalizmu

Multinacionalizmus nie je produkтом poststudenovojnových medzinárodných vzťahov, pretože existencia vojenských blokov takisto vytvola potrebu medzinárodných vojenských aktivít. Avšak obsah týchto aktivít bol vo východnej časti Európy absolútne odlišný, pretože tieto vzťahy neboli vyvolané spoločnými záujmami a partnerstvom, ako tomu bolo v západnej Európe po druhej svetovej vojne. Negatívne črtky velfmocenského internacionálizmu východnej Európy sa prejavili v takých akciách, ako invázia do Maďarska v roku 1956 a do Česko-slovenska v roku 1968.

Jednotá vo vnútri sovietskeho bloku bola poistená spoločnými politickými a vojenskými cievmi, spoločnou doktrínou, pravidelné organizovanými vojenskými cvičeniami a priamoú prítomnosťou sovietskych ozbrojených síl v našich krajinách. Koniec studenej vojny priniesol na tomto poli veľa zmien. Rozvoj spolupráce západoeurópskych krajín vytvorené strachom o zniženie participácie USA v európskych záležitostach začiatkom 90-tych rokov posilnil multinacionalizmus. To môže byť zapríčinené viacerými skutočnosťami. Napríklad splnenie úloh krízového manažmentu je ľahšie splnitelné, ak vojenské akcie sú založené na širokej medzinárodnej podpore. Na druhej strane pokles vojenských rozpočtov vytvola redukciu vojenských sil. Avšak táto redukcia v súvislosti s medzinárodnými záväzkami môže viesť k znižovaniu medzinárodnej prestíže. Po tretie, medzinárodné organizácie pri hľadaní nových funkcií a v konkurencii s ostatnými organizáciami sa snažia použiť účinné nástroje, ktoré by zabezpečili ich podiel a účasť v krízovom manažmente. Za štvrté, ufháčuje to vyslanie zahraničných jednotiek do krajiny v prípade, že jej obyvatelia sú proti ich rozmiestneniu v krajine.

Rozvoj multinacionalizmu bude mať svoje odôvodnenie aj v budúcnosti, hlavne ak bude prepojené s komplexnosťou doterajších konfliktov a výziev. Žiadna z medzinárodných organizácií nie je schopná zvládnuť tieto krízy sama – mnohé z nich sa stávajú medzištátnymi – okrem toho žiadnen zo štátov nie je schopný byť nezávislý a zostať nedotknutý cezhraničnými výzvami, ktoré vychádzajú silne na povrch v poststudenovojunovom období. Spoločenstvo krajín, ktoré majú spoločné záujmy, môže byť úspešnejšie, než individuálny prístup a spoločná akcia môže takisto realizovať ciele takéhoto spoločenstva v krízovom manažemente.

V súčasnosti venujeme viac pozornosti vojenským časťiam krízového manažmentu, než civilným organizáciám. Ak však vojenskú zložku položíme ako kľúčový komponent krízového manažmentu, prejavujeme tendencie zabúdať, že bez dobrovoľných organizácií nemôže byť žiadna mierová misia úspešná, nesodiasne svoje ciele, nevyrieši politické, ekonomicke, či etnicke problémy. Vojenská zložka súčasných mierových misií druhej či tretej generácie je rozhonore veľmi silná, ale účastníci konfrancie nepredstavujú vojenskú hrozbu pre misie. Akokolvek, úspech civilnej zložky – vytvorenie základov pre demokraciu, trhovú ekonomiku, vytvorenie nových vládnych inštitúcií – závisí od dlhodobých a podstatných výdavkov. Ale súčasná prax ukazuje, že väčšina „hráčov“ v medzinárodnom živote kladie, napriek často deklarovaným princípm, hlavný dôraz na vojenskú zložku. Preto sa ani neusilujú o vytvorenie systému, v ktorom vojenský prvok je iba jedným z mnohých ostatných prvkov.

V súvislosti s rozširovaním demokracie a v dôsledku integračného úsilia východoeurópskych krajín sa multinacionalizmus posunul vpred a stal sa hlavným politickým konceptom v strede 90-tych rokov. Avšak v rade krajín vidime ambivalentné procesy. Čiastočne narastajúci počet krajín deklaruje tie isté spoločné hodnoty a majú tie isté názory na zvýšenie bezpečnosti a stability v regióne. Ale na druhej strane, sa tie isté krajiny, súčasne s demokratickým úsilím, snažia roviať ako národné štaty, teda na poli, na ktorom lipli predtým a preto ich politiky obsahujú a prejavujú sa v nich také prvéky, ako nacionálizmus, brzdenie práv menšín a podobne, čo môže byť príčinou množstva súčasných konfliktov. Napriek skutočnosti, že v mnohých prípadoch ich proklamované záujmy pri posudzovaní a riešení kríz boli rôzne, dôľajúc v integrácii sa dočasne vzdávajú svojich zvláštých záujmov a silejšie sa zdržávajú od ich reprezentácie.

V súčasnom období je multinacionalizmus iba vo svojom „rannom detskom veku“. Existuje viac ako štýrsačiat iniciatív, ktorými európske krajiny vytvárajú základňu pre bilaterálne alebo multilaterálne vojenské sily s cieľom spolupracovať pri riešení konfliktov, ktoré majú dopad na tento región. Tento relativne vysoký počet odráža predovšetkým politické záväzky krajín Európy (continent's countries), ktoré sú pripravené spoločne riešiť konflikty, ktoré ohrozujú stabilitu kontinentu v duchu zodpovednosti za bezpečnosť vlastného regiónu. Za týmito iniciatívami stojia aj isté obavy stiahnutia amerických jednotiek, v dôsledku čoho by západná Európa mohla ostať osamotená pri zvládnaní konfliktov po studenej vojne. Avšak existujú signifikantné rozdiely v kvalite medzi realizovanými akciami

mi a medzi tými, ktoré sú iba na úrovni politických deklarácií. Existuje okolo dvadsať iniciatív, ktoré sú realizovateľné v praxi, ale skoro o každej môžeme povedať, že môže byť použitá v nových peacekeepingových misiach iba pod vedením NATO. Napriek značnému a relatívne rozvinutému vojenskému potenciálu niesu európske štáty schopné samé riadiť peacekeepingové operácie, ktoré sa lišia od tradičných. Je to čiastočne preto, že ich spravodajské kapacity, informácie a strategická logistika a doprava sú nedostatočne a čiastočne preto, lebo nemajú dostatočnú spoločnú politickú vôľu. Najlepším signálom o slabosti Európanov je neúspešná misia uskutočnená v Bosne. Samozrejme, že tento nezdar neboli iba v dôsledku nedostatku vojenských schopností, ale skôr v dôsledku mandátu pre peacekeepingové misie a rozdielnosti politických záujmov. Preto nie je možné predpokladať, že by v budúcnosti západoeurópske štáty podnikli mierovorné misie samostatne. Musíme brať na vedomie, že heterogénny charakter a záujmy európskych štátov v oblasti spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky môžu byť harmonizované v súčasnom období iba pomaly a pri dosiahnutí základných kompromisov. Logika medzinárodných vzťahov je ovplyvňovaná aj odlišnosťou pri hodnotení sveta, keď Američania hodnotia svet skôr podľa svojich strategických záujmov a na druhej strane, Euruopanov kladú hlavný dôraz na ekonomicke vzťahy.

Participácia štátov strednej a východnej Európy v týchto iniciatívach je v súčasnosti iba symbolická. Bilaterálne vzťahy medzi týmito krajinami slabujú iba minimálny praktický profit, pretože nevlastnia technické prostriedky potrebné pre kooperáciu medzi vojenskými jednotkami – inými slovami, nie sú vzájomne kompatibilné. Na druhej strane existujú jazykové fažkosti a všeobecné postupy, ktoré v poslednej dekáde nadobudli národný charakter, ako aj rozdiely v úrovni vycvičenosťi zvyšujú obmedzenia. Napokon aj finančné obmedzenia prekážajú v reálnej spolupráci. Personalné a materiálne výdavky na jednotky zapojené do medzinárodných síl (IFOR, KFOR) značne ovplyvňili celkové vojenské výdavky. Riešením, ako zabrániť narastaniu týchto fažkostí, je ponúknutie tie isté vojenské jednotky pre rôzne medzinárodné sily.

Sily, ktoré sú založené na bilaterálnej koncepcii, slúžia iba na vyjadrenie záujmov týkajúcich sa štátov. Potvrdzujú, že vojenské vzťahy dvoch štátov sú vyrovnané napriek rozdielnostiam, ktoré sa naakumulovali v priebehu historickej rivality a že spolupráca môže prispieť k procesu vzájomnej spolupráce a odstrániť historické predpoklady a tým viesť k posilneniu dôvery medzi vojakmi. Zároveň existuje iba malá možnosť pre individuálnu participáciu v medzinárodných silách pri zvládnutí akéhokoľvek druhu konfliktu. Ak je cieľom použiť ich spolu s ostatnými medzinárodnými formáciami, napríklad v rámci síl NATO, či ZEÚ, vystavá otázka, prečo nespolupracujú ako mierové sily dvoch nezávislých štátov a prečo je potrebný ďalší komplikovaný systém riadenia, ktorý je aspoň tak komplikovaný, ako doterajši. Takéto jednotky môžu byť použité iba v tradičnej mierovej operácii. Pretože tieto sily by boli pravdepodobne použité v misiach mimo región (out-of area missions), vo väčšine štátov chybajú transportné kapacity pre tento účel. Pravdepodobne by mohli narásť aj problémy

v oblasti velenia, pretože popri velení OSN, či OBSE by aj národné veliteľstvá mali radi určité slovo, čo sa týka plánov ich jednotiek. Preto sa mohlo ľahko stať, že jeden štát by podporoval aktivity, ktorú by iný štát nepodporil.

Dalšou skupinou medzinárodných síl sú iniciatívy zahrňajúce členov NATO a nečlenov. Do tejto poslednej skupiny mienim tiež zahrnuť tri novo pripojené stredoeurópske štáty. Takýto spôsob spolupráce je prospešný pre obe strany, ale samozrejme je užitočnejší pre tých, čo majú menšie skúsenosti z činnosti v Aliancii. Výstavba multinacionálnych síl posiluje pocit bezpečnosti zúčastnených krajín na jednej strane a ovplyvňuje, že armády sa približujú k západným hodnotám. Zároveň môžu ľahšie zvládnuť procedúry, rozhodovací proces a modernizáciu techniky.

Spoločné politické záujmy znamenajú, že štáty robia praktické kroky na ich realizáciu a ich prejavom je vytváranie spoločných vojenských sil.

Multinacionalizmus napomáha pri ceste k členstvu v nových vojenských eli-tách, pretože účastníci ziskávajú praktické zručnosti pomocou začlenenia sa do procedúr NATO, rozvíjajú jazykové schopnosti a oboznamujú sa s prácou v medzinárodných štáboch. Ako výsledok môžeme pozorovať vývoj nového typu vojenského profesionalizmu, ktorý nie je založený na tradičných vojenských úlohách (obrana krajiny a odvrátenie agresie), ale na úplne odlišných aktivitách - zabezpečiť a udržať mier.

Tento profesionalizmus má pozitívny dopad na negatívny obraz, ktorý armáda ziskala skôršimi aktivitami, zlepšuje jej sociálny imínd a v dôhodejšom výhľade môže prispieť k zlepšeniu jej pozície. Pri týchto zmenach majú dôležitú úlohu médiá, pretože venujú nepretržitú pozornosť a pokryvajú medzinárodné konflikty a aktivity vojakov – účastníkov riešenia kríz.

Účasť v medzinárodných misiach má význam aj pre jednotlivca. Popri profesionálnom a jazykovom rozvoji je stabilizovaná aj jeho sociálna existencia, pretože sa mení obraz týchto aktivít a použitie ozbrojených síl.

Hľadajúc príčiny účasti v medzinárodných silách, maďarské dôvody nie sú odlišné od výšie menovaných. Maďarské členstvo v NATO prinieslo možnosti pre zaradenie a uplatňovanie národných záujmov na euro-atlantickej scéne a prostredníctvom toho sa stalo možnosťou bráť do úvahy a využiť politickú podporu Aliancie pre realizáciu našich národných záujmov.

Teda existujú politické možnosti, ale máme tiež praktické povinnosti v prispievaní k bezpečnosti Aliancie. Spoločné mierové misie uskutočňované spolu so silami spojencov (IFOR, KFOR) a spoločný výcvik pomáhajú maďarským ozbrojeným silám získať poznatky potrebné pre spoluprácu v Aliancii. Je v našom záujme vyplniť tieto požiadavky.

Jednou z najväčších prekážok rozvoja multinacionalizmu sú finančné obmedzenia. Maďarský vojenský rozpočet nie je dostatočný pre dosiahnutie oboch cieľov – splniť požiadavky modernizácie na dosiahnutie interoperability a zároveň účasti na medzinárodných misiach. Nemôžeme zanedbať ani jeden z týchto faktorov a musíme uvažovať, ako dokážeme splniť tieto požiadavky. Účasť v tradičných peacekeepingových operáciach OSN nemôže prispieť na

posilnenie obranných schopností Maďarska, ale výdavky na túto účasť sú relačne nižšie, než pri účasti v misiach NATO, pretože OSN finančuje časť týchto misií.

Výdavky na misie nového typu pod vedením NATO zafazujú členské štáty, ale súčasne prostredníctvom nášho vojenského príspevku tiež dokazujeme naš politický úmysel a zároveň posilňujeme bezpečnosť v našom regióne. Takéto misie môžu významne pomôcť pri prispôsobení sa výcviku v Aliancii a majú priame výhody. Klíčovým faktorom v tomto procese sú kariérni dôstojníci, pretože počet vojakov na kontrakt je nižší a v dôsledku vysokej fluktuácie úroveň výcviku nenapĺňa očakávania modernej armády. Z dôvodu nízkeho počtu dobrovoľníkov, nemáme zataiť ozbrojené sily, ktoré by boli schopné plynulo výčleňovať jednotky pre plné využitie v medzinárodných silách.

S pokračujúcou účasťou v medzinárodných silách bude narastať počet vojakov z povolania a vojakov na kontrakt, ktorí budú zároveň výčlenení zo služby na domácich základniach. Vytvorí sa vrstva, ktorá bude mať veľké skúsenosti a ktorá sa bude môcť stať chrábcou ozbrojených síl, majúcich dobré meno a uznanie tak doma, ako aj v zahraničí.

POHLED ČESKÉ REPUBLIKY NA VOJENSKOU SPOLUPRÁCI VE STŘEDOEVROPSKÉM REGIONU

Dnes již lze oprávněně prohlásit, že Česká republika chápe region střední Evropy v širším historickém a aktuálně-politickém kontextu. Regionální spolupráci neomezuje jenom na sousední státy. Visegrádská spolupráce a Středoevropská dohoda o volném obchodu (CEFTA) jsou konkrétněm přínosem zúčastněných zemí k posílení zóny stability ve střední Evropě. Zvláštní místo v této spolupráci mají schůzky prezidentů středoevropských zemí. Po vzniku České republiky v roce 1993, nebyla na vládní úrovni dostačejná politická vůle ke spolupráci, zvláště špatná byla se Slovenskou republikou.

To se již změnilo a Česká republika iniciovala ve druhé polovině loňského roku obnovení spolupráce v rámci visegrádské skupiny (Česká republika, Polsko, Maďarsko a Slovensko). V souladu s novými podminkami a v novém pojetí chceme, aby se kontakty mezi visegrádskými státy rozvíjely na všech úrovních státní správy a samosprávy. Spolupráci samozřejmě nechceme omezovat jen na středoevropský region, ale i na blížší okoli (například Slovensko, Rumunsko, Ukrajina a další).

Vojenská spolupráce se státy středoevropského regionu

Vzájemné česko-polské vojenské vztahy zahrnují široké spektrum styků na všech úrovních. Za významnou považujeme výměnu zkušeností mezi útvary armády České a Polské republiky. Blízká kooperace byla příkladem naplňování mnohostranné spolupráce v rámci Partnerství pro mír (*Partnership for Peace – PfP*) a potvrzením pozitivního sousedství mezi partnerskými zeměmi.

V rámci česko-maďarských vojenských vztahů byla spolupráce zaměřena především na otázky redukce armád, restrukturalizace personálu, doplňování profesionálního sboru, kariérního řádu, jazykové přípravy, legislativního rámce a dělby kompetencí mezi Ministerstvem obrany a Generálním štábem.

Česko-slovenská vojenská spolupráce se po rozdělení ČSFR realizovala na základě Ujednání mezi Ministerstvy obrany ČR a SR o vzájemné spolupráci ze dne 2. května 1994, přestože byla v roce 1993 uzavřena řada smluvních dokumentů. Ty však nebyly, vzhledem k nedostatku politické vůle, plně realizovány a vojenské vztahy převážně spočívaly v pravidelných konzultacích na úrovni náčelníků generálních štábů obou armád. V posledních dvou letech došlo ke

zlepšení spolupráce, o čemž svědčí plán spolupráce na rok 2000, který obsahuje více jak 100 položek. Poskytli jsme slovenské straně své zkušenosti z přípravy na integraci do NATO a tvorby Akčního plánu členství (*Membership Action Plan – MAP*).

Vojenská kooperace ČR a Rakouska patří, vedle kooperace s největšími státy NATO a Polskem, k nejšíří v bilaterální vztahové dimenzi. Spolupráce s armádou Rakouska dosáhla značné intenzity jak na oficiální, tak i na pracovní úrovni. Většina akcí je zaměřena na výměnu zkušeností ve vojenskooborových oblastech (např. výcvik a plánování cvičení), v personalistice, na pomoc rakouské strany při výuce němčiny a na další kvalitativní rozvoj přeshraniční spolupráce.

Trilaterální vojenská spolupráce České, Polské a Maďarské republiky

Od roku 1996 byla základem vojenské spolupráce České, Polské a Maďarské republiky příprava na vstup do Severoatlantické aliance. Významné místo v tomto období, zvláště od druhé poloviny roku 1997, měla trilaterální spolupráce. Kooperace probíhala na úrovni politických konzultací, ale i v rámci praktické spolupráce (pravidelné schůzky náměstků ministra obrany, náčelníků Generálního štábů a expertů Ministerstva obrany). Nejvýznamnějším přínosem trilaterální spolupráce byly praktické výsledky vytvořených společných pracovních skupin (například v oblasti logistiky, adaptace legislativy a dokumentů, přesunů a dopravy, protivzdušné obrany, standardizace a kodifikace, velení, řízení a informaci – C4I, řízení lidských zdrojů, přípravy osob, obranných strategií a doktrín, vyzbrojování, nákupu a technického vývoje, vyplňování Dotazníku obranného plánování /*Defence Planning Questionnaire – DPQ*/ a cílů sil /*Force Goals – FG*/).

Třístranná spolupráce napomohla připravit Polskou, Českou a Maďarskou republiku ke vstupu do NATO. Po dosažení úplného členství v Alianci byla tato spolupráce rozšířena do oblasti vypracování společných úkolů, se zvláštním zřetelem k operačnímu plánování a hledání nových forem spolupráce se zeměmi v rámci Partnerství pro mír – nečleny NATO.

V dalším období předpokládáme, že se tato spolupráce soustředí zejména na proces vojenského začlenování do struktur NATO a realizace nových aktivit na půdě Aliance. Přitom bude důraz kladen na úkoly a požadavky Evropské bezpečnostní a obranné identity (*European Security and Defence Identity – ESDI*). Iniciativy ke zvýšení obranných schopností (*Defence Capabilities Initiative – DCI*), iniciativy k zajištění schopnosti čelit šíření zbraní hromadného ničení (*Weapons of Mass Destruction Initiative – WMDI*) a závýry z jednání ministrů obrany členských států NATO ve dnech 21.-22. 9. 1999 v Torontu. To vytvoří předpoklady pro výměnu zkušeností a určitou koordinaci postupů především v rámci mechanismů, které NATO budou zajišťovat vojenskou integraci nově přijatých států.

Možné směry dalšího rozvoje vojenské spolupráce států středoevropského regionu

Vojenskou spolupráci v rámci středoevropského regionu předpokládáme realizovat ve dvou rovinách – v rovině všech států tohoto regionu a v rovině států regionu, členů NATO. Spolupráce všech států by měla být zaměřena obecněji na otázky spolupráce při obraně regionu. Předpokládáme rozšírování dvoustraných smluv o spolupráci ve vojenské obraně regionu, tvorbě společných svazků, výměně zpravidlajských informací, kooperace systémů varování, protivzdušné obrany, spolupráce při modernizaci, vývoji, výrobě a nákupu výzbroje, techniky a materiálu.

V česko-polské vojenské spolupráci bude žádoucí usilovat o společné řešení problémů spojených s modernizací a opatřováním nové výzbroje a vojenské techniky pro potřeby obou armád. V tomto smyslu se již realizovala řada aktivit, včetně jednání na úrovni ekonomických náměstků resortů obrany obou zemí. Byly vyvoleny bilaterální pracovní skupiny, které řeší spolupráci v oblasti výzbroje a vojenské techniky.

V rámci česko-maďarské vojenské spolupráce bude rovněž zapotřebí věnovat větší pozornost jejímu praktickému zaměření, např. větší frekvenci stáží na štábech a u jednotek, více využívat poznatky z nasazení národních jednotek do mezinárodních záchranných a humanitárních operací, lépe koordinovat výcvikové činnosti a společná cvičení. Dále spolupráci zaměřit na oblasti společného obranného plánování, využívání kapacit obranného průmyslu a modernizace vybraných druhů zbraní a bojové techniky.

Spolupráci se slovenskou stranou předpokládáme soustředit zejména na kontakty generálních štábů o zkušenostech z přípravy Armády ČR ke vstupu do NATO (budování štábního informačního systému, požadavky států NATO kladené na existující systémy velení, řízení a spojení, jednání odborníků k výměně zkušeností z budování automatizovaných informačních systémů velení a aplikace standardů NATO v budovaných informačních systémech, výměna zkušeností z ASOC, atd.), v oblasti vzdělávání a spolupráce vojenských vysokých i středních škol, přímá spolupráce vojenských útvarů (společný výcvik a cvičení, například uskutečnění společného česko-slovenského cvičení na úrovni praporů).

Při dalším rozvíjení česko-rakouských vojenských vztahů bude užitečné klást mj. větší důraz na hledání dalších možností spolupráce ve vojensko-technické oblasti, v krizovém managementu a v činnosti vojenských škol a dalších vzdělávacích a výcvikových zařízení. Předpokládáme i nadále spolupráci rozvíjet účastí na společných cvičeních nejen jednotek ale i vyšších štábů.

S využitím Iniciativy ke zvýšení obranných schopností (DCI) bude žádoucí, a to nejen v rámci středoevropského regionu, urychleně zahájit konkrétní jednání o kooperaci při vývoji a výrobě zbraní, techniky a vojenského materiálu, na kterých by participovaly všechny státy regionu, případně i další státy. Společný vývoj a výroba by samozřejmě zvýšili jejich konkurenčeschopnost,

snižili náklady na výrobu a v případě nákupu všemi nebo většinou států regionu a následně i jinými státy by nám všem přinesly zdroje pro nákup zbraní, techniky a materiálu, který se v regionu nevyrábí a ani nejsou tradice s jeho výrobou. Česká strana by mohla například nabídnout podíl na při výrobě letounů L-159, vývoji a výrobě unifikovaného nákladního vozidla, včetně podvozků pro bojové nástavby, a to nové nebo již dříve vyvýšené (155 mm samohybňá houfnice ZU-ZANA, protiletadlový komplet STROP a další), ruční zbraně, intelligentní munice, modernizační projekty stavající výzbroje a techniky, která je ve výzbroji našich armád, přístroji pro detekci radioaktivních a otravných látek s vysokou citlivostí a polními laboratořemi speciální analýzy atp.

Ná závěr bych rád konstatoval, že naše Ministerstvo obrany a armáda nejsou v alianci nějakými premianty, kteří by mohli poučovat „slabší žáky“. Zvláště ve vztahu k našim slovenským sousedům však zde chci říci, že se s nimi rádi podělíme o zkušenosti, které jsme na cestě k plnohodnotnému členství v NATO získali z vlastních chyb.

VOJENSKÁ SPOLUPRÁCA STREDOEURÓPSKÝCH KRAJÍN

Medzinárodné spoločenstvo sa v súčasnosti musí vyrovnávať s kvantitatívnymi a kvalitatívnymi zmenami v aktívitách, zameraných na podporu mieru a bezpečnosti. Operácie na podporu mieru ako aj humanitárne operácie sa čoraz častejšie uskutočňujú v súvislosti s vnútrosťatímnimi konfliktmi. Tým dochádza k zmene charakteru operácií od prevádznej vojenských na mnohofunkčné operácie, zahŕňajúce vojenské, humanitárne a civilné aspekty. Súčasne väčšina štátov čeli znižovaniu vojenských rozpočtov a v mnohých prípadoch značnému znižovaniu kapacít, v dôsledku čoho sa obmedzujú možnosti účasti vojsk na medzinárodných operáciach. Na vysoké poziadavky pripravenosti vojenských jednotiek vysielaných do mnohonárodných a mnoho funkčných operácií stále častejšie reagujú krajinu s regionálnou spoluprácou. Medzi tieto patrí i Spolupráca stredoeurópskych krajín na podporu mieru (Central European Nations Cooperation in Peace Support - CENCOOP).

Je to v podstate mnohonárodný program aktivít menších krajín v stredoeurópskom regióne, vychádzajúcich zo zásad Charity OSN a využívajúcich skúsenosti z programu PZM. Predpokladá sa, že prostredníctvom tohto projektu sa rozvinie plodný proces multilaterálneho charakteru, ktorý umožní vyššie uvedeným štátom podeliť sa o problémy vznikajúce v medzinárodných operáciach a pokračovať vo využívaní výhod využívajúcich z funkčnej a organizačnej špecializácie zúčastnených štátov.

Koncepcia stredoeurópskej spolupráce predpokladá vytvorenie (po vzore iniciatív severských štátov SHIRBRIG) flexibilného kooperačného mechanizmu a na jeho základe vytvorenie spoločnej brigády mierových sil na princípe tzv. modulov na podporu aktivít OSN a ďalších bezpečnostných organizácií.

V procese prípravy projektu CENCOOP sa uskutočnili v krátkom období ne- celých troch mesiacov - december 1997 až február 1998 tri pripravné zasadania v Rakúsku, ktoré bolo iniciátorom celého projektu. Uvedených stretnutí sa zúčastnili zástupcovia Rakúska, Slovenska, Maďarska, Švajčiarska, Slovenska, Českej republiky a Rumunska.

Vláda SR na svojom rokovani dňa 20. januára 1998 prerokovala Správu o pôsobení príslušníkov Armády SR v jednotkach mierových síl OSN a v monitorno-viaciach misiach OSN a uložila ministrov obrany SR rokovať o projekte programu CENCOOP s cieľom vytvoriť spoločnú brigádu mierových síl na podporu aktivít OSN a ďalších bezpečnostných organizácií do roku 2000. Celý proces realizácie projektu CENCOOP bol odštartovaný zasadáním ministrov

obrany 19. marca 1998 vo Viedni. Predstavitelia účastnických štátov podpísali na zasadaní základný dokument Zámysel týkajúci sa CENCOOP, prílohou ktorého je Rámecový dokument CENCOOP.

Cieľom realizácie základného dokumentu je zlepšiť schopnosti stredoeurópskych krajín efektívne reagovať na požiadavky operácií na podporu mieru, uplatniť možnosti regionálnej spolupráce v oblasti výcviku, logistiky a cvičení. Konečným cieľom je vytvoriť mnohonárodné pohotovostné kontingenty pre operácie na podporu mieru pomocou kooperačného mechanizmu, pozostávajúceho zo Zasadania ministrov obrany (Defence ministers' Meeting), Riadiaceho výboru (Steering Committee) a Koordinačnej skupiny (Coordination Group).

Účastníci stretnutia sa zhodli na vytvoreni nasledovných pracovných skupín:

- skupina pre mnohonárodné operácie a civilno-vojenskú spoluprácu (Rumunsko/Maďarsko),
- skupina pre logistiku (Slovensko),
- skupina pre komunikačné a informačné systémy (Slovensko),
- skupina pre humanitárnu technickú podporu (Švajčiarsko)
- skupina pre výcvik (Rakúsko).

Predstaviteilia účastnických štátov (ČR po vstupe do NATO neparticipuje na projekte) podpisali aj rozhodnutie (Viedenská rezolúcia), obsahom ktorého je mechanizmus, umožňujúci ostatným pristúpiť k projektu CENCOOP do jedného roka od podpisania základného dokumentu (využilo to Švajčiarsko). Stanovilo sa pravidlo, že za predsedníctvo Riadiaceho výboru, Koordinačnej skupiny a neskôr i Plánovacieho štábu (PLANSTAFF) bude vždy zodpovedať iná účastnická krajina.

Účastníci zasadania rozhodli zameriť pozornosť aktivit CENCOOP aj na oblasť vojenskej polície, vojenských pozorovateľov a monitorovacieho systému, prvky logistickej podpory, odminovacie a stavebnej kapacity, prvky podpory veľiteľstiev a transportnej kapacity.

Vysledkom rokovania bolo rozdelenie realizácie uvedeného projektu do troch etáp. V súčasnosti prebieha druhá etapa, v rámcu ktorej sa predpokladá vypracovanie memoránd o porozumení pre PLASTAFF (MOU) a pre pohotovostnú brigádu (CENTF), vytvorenie PLANSTAFF-u a dosiahnutie pripravenosti prvých modulov pre CENTF. Zároveň je spracovaný MOU pre PLANSTAFF, avšak nie je podpisany účastníckymi krajinami. Ďalej sú spracované moduly pre vytvorenie vojenskej polície, vojenských pozorovateľov a ďalších humanitárnych jednotiek. V tretej etape do konca roka 2000, sa predpokladá aktivovanie PLANSTAFF-u v rakúskom Badene a prvé mnohonárodné cvičenie jednotiek CENCOOP.

V procese realizácie projektu CENCOOP, t.j. od 19. marca 1998 sa uskutočnilo niekoľko zasadania Riadiaceho výboru, Koordinačnej skupiny a pracovných skupín pre výcvik (v Rakúsku), pre logistiku (na Slovensku), pre komunikačné a informačné systémy (v Slovensku) a pre oblasť zdravotníctva

(v Rakúsku). V súlade s rozhodnutím Riadiaceho výboru z apríla 1998 dňom 3. augusta 1998 bol v rámci MO Rakúsku vytvorený Sekretariát CENCOOP. S cieľom poskytnutia informácií a vykonania úkážky využitia komunikačných systémov sa uskutočnilo neplánované zasadanie pracovnej skupiny pre komunikačné a informačné systémy (v Rakúsku).

Výsledkom týchto zasadien bola:

- prijatie základných dokumentov, ktoré vymedzujú činnosť a právomoci Riadiaceho a výboru a Koordináčnej skupiny,
- prerokovanie náhrav na vytvorenie PLANSTAFF a príprava MOU ,
- prerokovanie cieľov, postupov a programov všeobecného výcviku pre mierové operácie, výcviku vojenských pozorovateľov CENCOOP,
- prerokovanie filozofie, koncepcia a oblasti možnej interoperability a operačných postupov logistiky CENCOOP,
- prerokovanie zásad pre činnosť predsedov pracovných skupín, mechanizmov spolupráce medzi pracovnými skupinami,
- vytvorenie pracovnej skupiny pre leteckú a námornú dopravu (Rumunsko),
- rozdelenie pracovnej skupiny pre mnohonárodné operácie a civilno-vojenskú spoluprácu na dve samostatné pracovné skupiny, na pracovnú skupinu pre operácie (Maďarsko) a pracovnú skupinu pre civilno-vojenskú spoluprácu (Štajersko),
- rozhodnutie o realizácii projektov vytvorenia vojenských pozorovateľov, vojenskej polície, cieľov interoperability a dohôd štandardizácie, vyčlenených sil registra (zoznamu) vyčlenených sil.

O spoluprácu s CENCOOP väzny záujem prejavili Bulharsko, Chorvátsky, Juhánsko, Južná Afrika (uvažuje aj o vyslaní svojich dôstojníkov do PLANSTAFFu) a Ukrajina (v oblasti odmnožovania a odstraňovania následkov katastrof). Záujem o spoluprácu prejavili aj USA, ktoré pozorne sledujú doterajši vývoj a závažujú, akým spôsobom by mohli participovať v rámci CENCOOP.

V súlade s plánom aktivít na rok 1999 sú dvaja príslušníci Armády SR vyčlenení do ad hoc tímu (neskoršie PLANSTAFF-u) do dôležitých funkcií. Jeden dôstojník A SR bol určený za vedúceho skupiny pre prípravu kontingentov a logistiky CENCOOP. Rieši logistické a administratívne otázky, týkajúce sa projektu CENCOOP spoločne s dôstojníkmi zo Štajerska a Maďarska. Druhý dôstojník A SR pracuje vo funkcii staršieho dôstojníka analýzy a vyhodnocovania projektov CENCOOP. Analýzuje a vyhodnocuje skúsenosti ziskané z medzinárodných organizácií (OSN, OBSE) s účelom rozbehnúť spoluprácu s nimi v oblasti mierových operácií.

V súčasnosti sa Slovensko a Armáda SR podieľa na procese prípravy a schvaľovania legislatívnych dokumentov. Dôstojníci Armády SR sú začlenení do jednotlivých pracovných skupín, plánovacieho štábu a pracujú na otázkach vzájomnej prípravy vyčlenených sil, otázkach logistického zabezpečenia. Zároveň prípravujú podmienky na výcvik príslušníkov vojenskej polície mnohonárodných sil CENCOOP.

Slovenská republika v rámci projektu je zodpođená za oblasť logistiky. Otázky týkajúce sa tejto oblasti sa riešia prostredníctvom pracovnej skupiny (WG Logistics). Pracovné zasadanie WG sa predpokladá 2-krát do roka. V máji tohto roku sa uskutočnilo v Trenčíne druhé rokovanie tejto skupiny, ktoré vytýcilo nové úlohy pre zainteresované zložky logistiky.

Do konca roka 1999 je potrebné pripraviť databanku takticko-technických údajov pre materiál, ktorý bude vyčlenený pre CENCOOP. Ďalej sa musia pripraviť varianty náhrav zabezpečenia materiálu pre CENCOOP (nákup, leasing, zabezpečenie materiálu vyčleneným štátom, kúpiť a dať do prenájmu a pod.) Treba realizovať interoperabilitu integrovaných krajín v CENCOOP, pripraviť možné varianty budovania poľných nemocníc v účastníckych štátach. V ďalších rokoch je potrebné pripraviť dôkladnú logisticu podporu pre vyčlenené jednotky a postupne ich vybafovať potrebným materiálom v súlade s normami STANAG.

Diskusia k vystúpeniam Karla Schmidsedera, Lászla Szaba, Pavla Brandnera a Jozefa Žufky

Elemír NEČEJ

V súvislosti s preberanou problematikou stredoeurópskej spolupráce nadviazał na paradox, ktorý zvyraznil László Póti – Maďarsko i napriek stredoeurópskemu cítienu, že je zaradené v južnom krídle NATO. Česká republika v oblasti vojenskej spolupráce prejavuje záujem spolupracovať v SHIRBRIG, ktorá je orientovaná na severské štaty. CENCOOP ešte nie je „zavedená“ a úplne akcie schopná organizácia, teda existuje takisto paradox, že hovoríme o spolupráci v rámci V-4 (stredoeurópsky priestor) a zároveň sa stretnávame s pochopiteľným úsilím južnej či severnej orientácie u našich susedov. Pyta sa na názor českej a maďarskej strany na možnosť vojenskej spolupráce v rámci krajín V-4.

Pavel BRANDNER

CENCOOP je možný variant, ktorý sa v Európe ponúka. Existuje niekoľko iniciatív, ako riešiť operácie na podporu mieru (dánska, kanadská, holandská, prip. spomínaná rakúska iniciatíva). V praktickom smere je najdalej iniciatíva dánska, kde už jednotky sú v bojovom nasadení. Takýchto iniciatív je viac nie len pre mierové operácie, ale aj pre výtváranie spoločných jednotiek pre obranu vlastného územia. Čo sa týka V-4, tak ako sa menili vlády a ministri, tak boli ovplyvňované aj pohľady na možnú orientáciu. Neda sa povedať, že Česká republika by sa chcela orientovať iba prostredníctvom SHIRBRIG, pretože sa angažuje vo viacerých mierových operáciách, tak NATO, ako OSN. Z pohľadu, že Česká republika je v stredoeurópskom regióne, je možné, za predpokladu, že CENCOOP by bol v dohľadnej dobe pripravený na úrovni SHIRBRIG uvažovať o aktívite v CENCOOP-e. Je možné participovať aj v oboch zdrženiacach.

avšak musíme vidieť kapacitné možnosti pre výčlenenie sôl a prostriedkov do zahraničia, najmä tých, čo vyžadujú profesionálne jednotky. V Českej republike sú jednotky s takou bojuschopnosťou, aká je potrebná pre tieto účely, predurčené na pôsobenie vo viacerých štruktúrach, pretože ako malý štát si nemôžeme dovoliť prípraviť viac jednotiek pre každú oblasť. Ide skôr o využitie tých istých jednotiek pre viac organizácií, pričom ak by boli nasadené v rámci jednej, už by nemohli plniť úlohy v rámci druhej.

László SZABÓ

Zvýraznil, že takto postavená otázka je otázkou skôr pre politikov a nie pre vojakov a preto záleží predovšetkým na vôle politikov, aká môže byť budúcnosť. Čo sa týka vojenského pohľadu, musíme vidieť, že ak tvoríme jednotku pre použitie v zahraničí, musíme ju v tom istom čase nahradíť doma. Nestačí povedať, že máme tisíc ľudí schopných nasadenia mimo územie, ale musíme vidieť ich nahradenie a vycvičenie ďalších fudi. Tiež je dôležité brať do úvahy, že musíme vyslať kompletné jednotky, ktorá sa nedá vytvoriť iba združením ľudu z viacerých jednotiek. Sú potrební dobrovoľníci a to je zložité. V Maďarsku máme iba jeden prápor, ktorý je úplne dobrovoľnícky a ďalšie sú iba čiastočne sprofesionalizované. Do zahraničia však nie je možné poslat „polovičný“ prápor. Do úvahy je potrebne zobrať, že na „efektívnych“ bojovníkov je potrebné vytvoriť podporné funkcie tak, aby vyslaná jednotka bola schopná operovať nezávisle. Na to však musíme logistické časti vyberať z iných jednotiek a preto ideálnejšou cestou by bolo vyslanie kompletnej brigády. To je však finančne náročne na výcvik, výzbroj a pláty, ktoré sú výšsie ako doma. Jednotka v Kosove nás napr. stojí okolo 5 mil. forintov, čo je 1 mld. Sk. Vzhľadom na nízky rozpočet je to náročné, pretože to sú výdavky daného štátu a danej armády. Z konferencie k tejto problematike, ktorú sme organizovali v Maďarsku, vyplýva, že máme okolo 40 iniciatív, ale iba 10 z nich je z pochopiteľných dôvodov reálne fungujúcich.

Jozef ŽUFKA

V rámci CENCOOP chce všetkých 6 krajín plniť stanovenú úlohu a to sa odvínuло od politickej vôle. Všetky otázky sú však závislé od rozpočtu. Zároveň by CENCOOP nechcel ísť podľa vzoru SHIRBRIG z hľadiska zloženia účastníkov (SHIRBRIG by napr. nemohla byť použitá v Afrike). CENCOOP začal inú metódou. Zámerom bolo vytvoriť brigádu, ale to by vyžadovalo veľké finančné náklady, vzhľadom na to, že jednotky by sa museli striedať každých 6 mesiacov. Najväčším problémom je interoperabilita, čo je zložitá úloha pre budúcnosť.

László PÓTI

Doplňí, že práve z hľadiska ekonomických možností bude úloha Maďarska v peacekeepingu klesať, pretože zároveň musia zabezpečovať kompatibilitu svojich jednotiek s NATO, čo je tiež nákladné. Účasť v peacekeepingu odčerpáva prostriedky, ktoré môžu byť použité pre dosiahnutie kompatibility.

László SZABÓ

Podľa návrhu plánu, ktorý ešte nie je finalizovaný, by Maďarsko nemalo mať viac ako 5 kompletých brigád, použiteľných na rôzne účely. Teda nie polovičné a polovicne naplnené brigády. Zároveň je v pláne zvýšiť počet dobrovoľníkov a vytvoriť minimálne jednu, ale skôr dve brigády plne dobrovoľnícke. Tieto jednotky môžu byť použité do 24 hodín a na akýkoľvek účel. Bude to však veľmi nákladné a preto je pripravované zrušenie viacerých jednotiek, zlúčenie veľkého počtu malých jednotiek a samozrejme financovanie dobrovoľníkov vstupujúcich do armády. Podľa plánu na približne 8 rokov bude potrebné v prvých dvoch rokoch vytvoriť dobré životné podmienky pre personál a paralelne s tým vyplniť požiadavky NATO a maďarský prísľub v tomto smere. Možno až po roku 2002, nie skôr, začneme s nákupom novej výzbroje.

Karl SCHMIDSEDER

V kontexte s myšlienkom Christopha Royena o ozbrojených silach pre budúnosť, má osobný názor, že nie je predpoklad v blízkej budúcnosti použitie ozbrojených sil na domáce účely – na národnú obranu. Mimočodom, Európska únia má pripravený návrh do konca roku 2000 vytvoriť armádu o počte 200 000 osôb. Tu sa nátkna otázka o úlohe tejto armády, ktorá bude pravdepodobne využíta predovšetkým pre medzinárodné operácie, hlavne v Európe a predovšetkým v Bosne a Kosevze z dôvodu, že USA stiahnu svoju sily. To zároveň stavia otázku o úlohe takých štátov Európskej únie, ako napr. Rakúsko, ktoré nie sú v NATO. Predpokladáme, že budeme musieť participovať na menších misiach v Európe, konkrétnie napr. v Bosne, pretože je jasné, že ak by vojská odtiaľ odišli, konflikt by sa opäť obnovil. Podobne bude musieť Európa zvýšiť svoju účasť v Kosove. Preto môžeme tiež predpokladať, že táto armáda európskych štátov bude musieť zmeniť svoju výzbroj a vybavenie, ako aj svoju prípravu pre účasť v medzinárodných organizáciách.

Pavel BRANDNER

Reagoval na otázku Lászla Pótiho o problematike Kosova. Armáda ČR nemohla v základných dokumentoch zareagovala na túto krízu, pretože bezpečnostná stratégia, vojenská stratégia a koncepcia výstavby rezortu obrany s desaťročným horizontom, boli pripravené v roku 1998 a schválené do júna 1999. Zároveň bola prijatá strategická koncepcia Aliancie a teda existuje istý nesúlad. Naviac nové iniciatívy a schôdzka ministrov v Toronte v septembri 1999 sa niesli v znamení určitej sebareflexie európskych štátov a kritiky USA, že Európa dáva iba 2/3 zbrojnych výdavkov v porovnaní s USA. Pritom napr. výdavky na Kosovo boli kryté Európu iba 2 percentami. Minister obrany Talianska kriticky vystúpil, že má 13 brigád, ale nemohol ich poslat do tejto operácie. Určitým paradoxom je, že pre jednotky USA a Veľkej Británie je z hľadiska nákladov jedno, či sú doma alebo v zahraničí, to však neplatí pre naše štáty. Napr. Českú republiku stojí prápor v Bosne 8 – 10-krát viac, než keď je doma. Pri veľkosti našej armády, ak by boli takéto prápory tri, nebolo by možné udržať zvyšné jed-

notky doma. Preto Česká republika ráta s určitým prehodnotením stratégie, vrátane zmien v koncepcii výstavby rezortu, pretože navrhovaný stav 62,5 tis. osôb nebude únosný vzhľadom k predpokladanému vývoju HDP a je uvažované o znižení možno až na 45 000. Prítom tieto jednotky by mali byť postavené tak, ako to bolo navrhované v Toronte so schopnosťou okamžitého nasadenia. To znamená, nebudovať veľký počet jednotiek obsadených na 10–30 % s úlohou mobilizovať ich tak, ako sme boli zvyknúti predtým, ale postaviť jednotky na 70–80 % s tým, že takéto obsadenie bude postačovať na vyslanie do mierových operácií. Ostatné jednotky pre to najhoršie riziko – obranu štátu – budú mať prostriedky zakonzervované na základniach s predpokladanou dobou rozvinutia okolo 6 mesiacov. Tieto problémy sa však iba začínajú diskutovať a neznamená to, že v budúcnosti budú iba peacekeepingové jednotky. To by znamenalo prechod od jedného extrému k druhému.

Jaroslav KUČA

Slovensko sa tiež snaží hľadať optimálny počet, ktorý by v budúcnosti mohol byť 20 000, na druhej strane musíme vidieť, že takéto armády sa stanú „trpasličími“, príčom niektoré komponenty sa stanú nefunkčné. Takéto armády si nemôžu dovoliť vydávať veľa prostriedkov na vývoj, výskum a školstvo, čo tiež zvýrazňuje potrebu spolupráce, príp. integrácie niektorých oblastí. Baltské štáty si napr. vytvorili jednu akadémiu, príčom Slovensko má leteckú akadémiu, ktorá je na počet pilotov neefektívna. Na druhej strane nemáme niektoré komponenty, ktoré sú v brnenskej akadémii a dobré skúsenosti máme z predchádzajúcej spolupráce s poľským vojenským školstvom. Veľmi malé armády si nemôžu budovať vyššie veliteľstvá, ako divízie či armádne zbrane a preto sa nezdá byť neskutočnou možnosť spoločných vyšších veliteľstiev, ktoré musia byť cvičené v mieri, aby mohli splniť úlohy po mobilizácii. Podobne v oblasti vyzbrojovania sa snažíme o vývoj komponentov orientovaných len na úzke vnútorné trhy daného štátu a tak, ako to povedal Krzysztof Zielke, bolo by možné kooperovať aj v tejto oblasti. Niektoré otázky sú ešte možno fažko realizovateľné, ale je možný pozitívny vývoj v budúcnosti.

Zoznam prednášajúcich a diskutujúcich účastníkov konferencie

Andrejčák, Imrich	Národná rada SR, Bratislava
Brandner, Pavel	Mnisterstvo obrany ČR, Praha
Jakabčin, Vladimír	Ministerstvo zahraničných vecí SR, Bratislava
Kmec, Vladimír	Národná rada Slovenskej republiky, Bratislava
Kuča, Jaroslav	Ministerstvo obrany SR, Bratislava
Labuzík, Milan	Ministerstvo obrany SR, Bratislava
Leška, Vladimír	Inštitút medzinárodných vzťahov, Praha
Mesežník, Grigorij	Inštitút pre verejné otázky, Bratislava
Murin, František	1. armádny zbor A SR, Topoľčany
Nečej, Elemír	Ministerstvo obrany SR, Bratislava
Popjak, Pavol	Ministerstvo zahraničných vecí SR, Bratislava
Póti, László	Inštitút strategických a obranných štúdií, Budapešť
Royen, Christoph	Výskumný inštitút pre medzinárodnú politiku a bezpečnosť, Ebenhausen,
Schmidseder, Karl	Ministerstvo obrany Rakúska, Viedeň
Szabó, László	Ministerstvo obrany Maďarska, Budapešť
Zielke, Krzysztof	Inštitút politických štúdií Poľskej akadémie vied, Varšava
Žufka, Jozef	Ministerstvo obrany SR, Bratislava

Poděkovanie

Tento zborník obsahuje vystúpenia lektorov na medzinárodnom seminári „Stredoeurópska spolupráca a jej bezpečnostná dimenzia“ a výber z diskusie, ktorá odznela v rámci dvoch panelov „Stredoeurópska spolupráca v kontexte rozširovania NATO a EU“ a „Analýza možnosti rozvoja vojenskej spolupráce v stredoeurópskom regióne“.

Zostavovatelia zborníka ďakujú všetkým, ktorí svojimi vystúpeniami prispeli k naplneniu cieľa seminára – rozšíriť analýzu stredoeurópskej spolupráce o bezpečnostný rozmer.

Chceli by sme tiež podakovať vedúcemu zastúpenia Nadácie Friedricha Eberta na Slovensku páni Michaelovi Petrásovi, bez ktorého pomoci by nebolo možné tento seminár zorganizovať a ani vydať túto publikáciu.

Jaroslav KUČA

Elemir NEČEJ

Vladimir TARASOVIČ

Vydavatelia: Jaroslav Kuča - Elemir Nečej - Vladimir Tarasovič

Publikácia neprešla jazykovou úpravou

Zodpovedný redaktor: Vladimir Tarasovič

Založenie do strán ITEM, spol. s r. o., Bratislava

Publikácia vychádza s podporou Friedrich Ebert Stiftung, Bratislava

© Stredisko obranných štúdií Ministerstva obrany Slovenskej republiky -

Friedrich Ebert Stiftung, Bratislava 1999